

The Project Gutenberg eBook of Carinus: Historiallinen novelli

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Carinus: Historiallinen novelli

Author: Mór Jókai

Translator: Jaakko Päivärinta

Release date: May 5, 2008 [eBook #25331]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK CARINUS: HISTORIALLINEN NOVELLI ***

Produced by Tapio Riikonen

CARINUS

Historiallinen novelli

Kirj.

MÓR JÓKAI

Unkarin kielestä käänsi Koloman [J. Päivärinta]

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 1875.

CARINUS.

Keisarien aikakautena kilpaeli Roman ympäristö komeudessa ja loistavuudessa itse pääkaupungin kanssa.

Yltympärillä pistivät näkyviin Roman patricien[1] huvilat, ylhäisten hempeyden majat, joiden ihanuutta kaikenlaiset taideniekat, kuvanveistäjästä ruoan-laittajaan asti, mestari-teoksillansa enensivät.

Nämät ylevät patricit, joitten usein tulot nousivat kahdeksaan, yhdeksään miljoonaan saakka, olivat usein siinä ikävässä tilassa, että heidän täytyi Romaa karttaa; kyllästys, loukattu turhamielisyys, yhteisen kansan ja praetorianien kapinat, mutta enimmästi keisarien epäluulo pakoitti heitä luopumaan

"maailman kaupungista" ja muuttamaan maakartanoihinsa.

Näillä tavoin eli jo useita vuosia kartanosaan Tiberin suulla vanha Mesembrius Vir, ijäkkäin senatoreista, joka Probon kuoleman jälkeen ei ollut jalkaansa Romaan astunut eikä kasvojansa senaatissa näyttänyt. Hän syytteli kuitenkin leiniä ja kaihia, jotka hänen jaloissansa ja silmissänsä hallitsivat, ja ken vaan kävi hänen luonansa, ei koskaan nähnyt häntä muuten kuin kuruli-istuimellaan[2] istuvan elevantinluinen sauva kädessä ja pitkä viheriäinen varjostin silmien edessä.

Kaksi tytärtä oli vanhuksella. Vanhempi, Glyceria naitiin varhain. eräälle libertinille,[3] joka keisarin suosion kautta oli ylennyt suureksi herraksi. Libertiniltä sittemmin pantiin kaula poikki; hänen omaisuutensa ja keisarin suosio jäivät kauniille leskelle, joka piankin sen jälkeen mainittiin Roman Aspasiaksi.

Mesembrius tietysti, jos hänen läsnä-ollessaan Glyceriasta puhuttiin, ei ollut ainoastaan sokea, vaan vieläpä kuurokin. Hänen huulillensa ei milloinkaan tullut tämä nimi.

Hänen nuorempi tyttärensä oli Sofronia, joka aina oleskeli vanhan herran luona maakartanossa; hän oli kaunis ja sievä neito, jolle Kreikan kolme jumalatarta näytti sulonsa lainaksi antaneen: Venus vartalonsa hempeyden, Juno kasvojensa ihanuuden, Psykē mielensä kainouden.

Mutta Sofronia ei ollut kuitenkaan aivan paljon sitoutunut kiitollisuuteen pakanallisia jumalattaria kohtaan; läheisyydessä, meren rannalla asui viisas Eusebius, eräs apostolien jälkeläinen; tuo kaunis nuori nainen oli jo kauan aikaa käynyt salaisessa kokouspaikassa, jossa tämä pyhä mies saarnasi Kristuksen uskolaisille oppia ainoasta Jumalasta, joka elää hengessä ja totuudessa.

Vanha Mesembrius hyvin tiesi, että hänen lempityttärensä oli uuden opin salainen suosija, eikä hän sitä paheksinut, vaikk'ei antanut tyttären itse tietää, että hän siitä mitään aavisti.

Sillä aikaa tuli Romasta ylpeitä patriciläisiä nuorukaisia, joita kauniin neidon maine houkutteli. Niistä jokainen toivoi saavansa hänen sydämensä ja hänen miljonansa. Mesembrius otti heidät sydämellisesti vastaan, laittoi heidän kunniaksensa suuret pidot, joissa tarjottiin sadan vuoden vanhaa viiniä; nuorukaiset eivät tarvinneet paljon vuotavaa tulta, ennenkuin päihtyivät; viimeisen pikarin kallistettuaan näytti jokainen itsensä semmoiseksi, kuin hän todellakin oli, jutellen sydämensä salaisimpia haluja.

Vanha Mesembrius oli ääneti ja mietiskeli.

Ensimmäinen näytti itsensä hekkumaisuuden orjaksi ja kiitti Prokulan ja praegustatori Maximinon avuja; toinen oli tätä himoa vailla, mutta sen suuremman halun toi hän ilmi tulla samassa hirmuvaltiaaksi ja orjaksi. Löytyipä kyllä vielä joku, joka oli kaikkia himoja vailla, mutta kun vihdoin viimein puhe kääntyi kristittyihin, soimasi hänkin muitten joukossa tätä uskoa, sanoen, että kristitty uskolaisjoukko ei ollut muuta kuin jumalaton nurkkakunta, joka pysyi kilparadasta, kansanhuveista ja juhlallisista näytelmistä erillään, lakkaamattomalla murheellaan häiritsi kansan riemuja ja sen sijaan pimeissä luolissa vietti kauhistavaa jumalanpalvelustansa, pakoitti tunnustajiaan tikarilla lävistämään uhriksi vihityn rintalapsen sydäntä, ja sen verta juomaan; että jumalien viha näitten tähden rasitti maata veden-paisumuksilla, rutto-kuolemalla, maan-järjestyksillä ja barbarein hävityksillä, ja että siis kristityitä kyllä oli tarpeellista öljyssä keittää, pi'issä polttaa, petojen joukkoon sysätä ja elävältä haudata, jotta valtakunnasta katoaisivat nämät taivaan heittiöt.

Mesembrius oli kuullut kyllin, eikä kenellekään tyttärensä antanut. Hän kunnioitti martyreja, mutt'ei kuitenkaan suonut, että tyttärensä nimi tulisi heidän joukossansa mainituksi.

Ei yksikään hyljätyistä kosijoista saanut Sofroniaa nähdä.

Eräänä päivänä astui nuori, poskiltansa ahavoittunut ritari sisälle vanhan Mesembrion luoksi. Vanhus, istuen sauvansa nojaa puutarha-huoneensa edustalla, näki hänen tulevan, ja silmiensä kaihista huolimatta, hän jo kaukaa hänelle huusi.

"Ah, sinä tulet minun luokseni, Manlius Sinister? Tule, tule, tässä olen."

Vanhus osasi nähdä, ketä hän tahtoi. Nuorukainen riensi hänen luoksensa, syleili häntä ja löi hänelle kättä.

"Olethan aika tavalla miehistynyt!" lausui Mesembrius hymyhuulin, ja ikään kuin hänen silmänsä eivät olisi riittäneet todistajiksi, tavoitteli hän käsillensä nuorukaisen kasvoja, käsivarsia ja olkapäitä; "siitä ajasta, jolloin läksit Probus keisarin kanssa, on sinusta tullut aika mies; kai sinä nyt tulet tyttärtäni vaatimaan, eikö niin?"

Tämä suora kysymys saattoi nuorukaisen hämille.

"En ole niin itsekäs, Mesembrius; vanha ystävytemme on vienyt minut kotihisi."

"Kyllä tiedän, kyllä tiedän, me tunnemme senlaatuista ystävyyttä, joka tavallisesti on olemassa nuorukaisen ja semmoisen vanhuksen välillä, jolla on kaunis tytär; ja minun tyttäreni on sangen kaunis, Manlius, todellakin kaunis! jospa hänet näkisit! Oh, äläpä sano, että olet nähnyt; neljä vuotta sitten, mitä oli hän silloin? Sinä olit lapsi, niin myös hänkin; mitä silloin hänestä ymmärsit. Mutta nyt! oh Manlius, se olisi suuri vika sinussa, jos et häneen rakastuisi."

"Mitä hyötyä minulla siitä olisi, vanha ystäväni? Sinä olet ovestasi käskenyt ulos niin monta kosijaa, jotka ovat olleet minua parempia, rikkaampia ja mahtavampia, niin etten minä uskallakaan toivoa."

"Miksi, Manlius? eikö sinustakin voi tulla rikas ja mahtava mies? Eikö ole Carinus keisari leikkikumppanisi? Eikö sun setäsi, tuo jalo Quaterquartus ole mainioin auguri[4] Romassa, jonka ennustukset käyvät kaikki toteen ja joka käsissään pitää keisarien ja valtakuntien tulevaisuuden?"

"Onpahan tuossa kaikessa perää."

"Mitä muuta? Näetpä, sinusta on vielä tuleva suuri mies. Sinun ei tarvitse muuta kuin hakea Carinon ystävyyttä ja pyrkiä setäsi suosioon. Eikö ole tämä kumminkin helppo asia?"

"Eipä juuri kovin vaikeakaan."

"Katsoppas vaan. Kukapa tiesi, mitä sinusta vielä tulee? Eihän se Carinolle paljon maksa, jos hän sinun hyväksesi veteen hukuttaisi jonkun rikkaan senaatorin ja antaisi sinulle hänen palatsinsa sekä aarteensa. Ja silloin on sinulla sekä palatseja että orjia, voit kylpeä ruusuvedessä ja syödä riikinkukon kieliä. Mikä sinua estää? Tuohon loistavuuteen voit maassakin madellen päästä. Maassa madellen, sanon."

Manlius antoi vanhuksen puhua.

"Jää siis tänne minun luokseni, niinkauan kuin mielesi tekee ja sinua huvittaa."

Illalla oli Manlion kunniaksi valmistettu uhkea ateria, johon oli koottuna kaikki, mikä maulle, silmälle ja mielelle on suloista.

Jo hehkuivat nuorukaisen posket Falernon[5] tulesta; useasti löi hän nyrkkinsä pöytään, unohtaen kunnioitusta isäntäänsä kohtaan.

Huomaten, että viini avasi vieraan sydämen, aikoi Mesembrius, nojautuen käsivarteensa, nuorukaista tutkia.

"Noh, Manlius, mitä sanot Falernostani? eikö ole siinä perää, kun sanotaan, että Italia on maan rinta? Sillä täällä ovat maan nisät; nämät vuoret, näet, jotka viiniä tuottavat."

"Ja kuitenkin olen minä jo elämässäni nauttinut tulistuttavampaa juomaa."

"Tulistuttavampaa juomaa? kenenkä pöydässä sitä joit?"

"Eufратin virrasta."

"Mitä juttelet?"

"Se oli Ktesifonin tappelun jälkeen. Koko päivän olimme taistelleet. Käteni olivat verissä ja kasvoni hiessä. Iltapuoleen oli Persian sotavoima tykkänään maahan masennettu, ja sinä päivänä paisui Eufратjoki yli reunojensa."

"Ja sinä silloin siitä joit?"

"Niinpä teinkin. Tämän veden voima oli päihdyttävä?"

"Kunnia sinua päihdytti, Manlius, se asui tässä vedessä."

"En tiedä, mitä siinä lie asunut, sillä kun olin kypäräni täyttänyt, en sitä huuliltani hellittänyt, ennenkuin se oli viimeiseen pisaraan asti tyhjänetty."

"Mutta sen perästä te olittekin iloisia, eikö niin? Mieltä myöden oli sallittu lysteillä valloitetussa Ktesifonissa. Voinpa ajatella, miten kävi noiden kaunisten, mustasilmäisten nuorten vaimojen, jotka äsken olivat joutuneet leskiksi, ja miten kävi noiden palatsien ja makasiinien, joiden isännät olitte lyöneet kuoliaksi. Soturit uivat maidossa ja hunajassa."

"Eivät liioin uineetkaan, sillä jo samana yönä kuljimme eteenpäin; ja mitä mustasilmäisiin vaimoihin tulee, oli jokainen päällikkö saanut ankaran käskyn, että vangittujen naisten puhtaus oli kunniaa pidettävä."

"Noh, noh, te ette suinkaan ole tottuneet semmoisia käskyjä liioin tarkasti noudattamaan. Kyllähän sen ymmärrämme."

"Hiisi vieköön! Te ymmärrätte huonosti", huusi Manlius vihan vimmassa. "Niin tarkasti noudatimme näitä käskyjä, että minä sidotin erään legionissani olevan sotamiehen, joka oli ryöstänyt neidon, jaloista kahteen alapainettuun puunlatvaan ja revitin hänet sillä tavalla kahtia."

"Ethän suinkaan minua sentähden kahtia revi", lasketteli Mesembrius, kovin huvitettuna tästä jalosta pikastumisesta, jota hänen vieraansa osoitti; samassa viittasi hän lähellä seisovalle numidialaiselle orjalle, joka kädessänsä piti kauniisti koristellun hopea-astian: "hei, Ramon, täytä vieraani malja."

"Älä hiidessä", kirkasi Manlius, "osaanhan itsekkin sitä täyttää, ei tarvitse minua juottaa niinkuin Carinoa, joka ei viitsi kättänsä pikarille kurottaa kun juo, ja usko, että hän väsyisi, jos omalla kädellään nostaisi viikunan lautaselta suuhun."

"Ai, ai, Manlius Sinister, sinä parjaat Augustoa."[6]

"Saakeli! Se ei ole parjausta, sillä eikö hänestä tiedetä, etteivät hänen jalkansa koskaan maata koske, ja että hän myös kylpyhuoneesenkin nojatuolissa lähtee; vähän aikaa sitten oli hänellä sormus sormessa, ja hän valitti, ettei voinut kärsiä tämän raskaan sormuksen kuormaa, ja heitti sen sormestaan. Annappas minun vieläkin puhua: nyt on hän vankihuoneesta etsinyt erään kuuluisan asiakirjojen väärentäjän, joka on oivallisen taitava muitten käsi-alan jälittelemisessä; tämän on hän tehnyt pääsihteeriksensä, päästäkseen nimeänsä allekirjoittamasta, ja nyt kirjoittaa tämä vääristäjä hänen sijassansa jokaisen valtakunnan asiakirjan alle."

"Oh Manlius! Kerrothan kuitenkin liikoja Carinosta; muista, että hän on koulukumppalisi."

"Minä en vähintäkään ylpeile. Tosi on kyllä, että usein annoin hänelle osan leivästäni, kun hänellä ei sitä ollut, ja itselleni vaihdoin äänen repaleisen *pallium'insa* (viittansa), mutt'en todella halua, että hän koskaan sitä muistaisi, sillä voisi minun käydä samaten kuin hänen muidenkin kumppaliensa, jotka ovat ilmoittaneet itsensä hänelle, muistuttaen hänelle entisiä aikoja, ja jotka Carinus silloin paikalla on pistänyt 'unohduksen torniin', tällä tavoin päästäksensä entisistä, vastenmielisistä tunteista."

"Voi, Manlius, sinä puhut Senecan tapaan, näin et voi koskaan Carinon armon kautta korkealle päästä."

"Milloin tämä olikaan tarpeellista vapaalle Romalaiselle?" huusi ritari, uljaasti kohottaen päätänsä; "minulla on miekka ja urhoollinen sydän; jos eivät nämä voi korkealle viedä, ei ole semmoinen mahtavuus. jota on mahdollista maassa madellen saavuttaa, minulle tarpeesen. Koirille on se sopiva ja libertineille."

Hieroen käsiään naurahti Mesembrius ilosta ja pakoitti nuorukaista juomaan. Oivallinen viini rupesi jo luontoansa näyttämään nuorukaisen poskilla, sillä tämä, oltuansa erillensä Roman maailman keskuudesta, ei ollut tällaisiin tapoihin tottunut.

"Puhu vielä, hyvä Manlius, mitä aloitit; Ktesifonin tappeluun jäimme, se on, siihen jäi vihollinen; te kuljitte eteenpäin, niinkauas kuin pääsitte."

"Minä kunnioitan harmaata partaasi, senaatori, mutta älä minulle sano, 'niinkauas kuin pääsimme.' Me olisimme päässeet aina Jaksartesjoelle asti, sillä ei ollut sitä ihmistä, joka olisi voinut meitä vastustaa. Turhaan hävittivät pakenevat Persialaiset seudut tiemme edessä; romalaisia legionia ei voinut hävitys estää; jokainen sotamies kantoi selässään kymmenen päivän ruokavarat, (koko Trakian matkalla olimme ankarimman talven aikana maanneet ulkona jäätyneellä maanpinnalla). Voimatta meitä estää, huomasivat Persialaiset meidän lähenevän, ja kun olimme joutuneet erään barbarilaisnimisen asuntokunnan luo, jonka ääntämiseen jumalat eivät voi vaatia romalaista kieltä taipumaan, rakensimme siihen leirimme. — Iltapuolella tulivat meille Persian kuninkaan lähettiläät, komeat, timanteilla koristetut miehet, joidenka hiukset olivat palmikoissa, parta kierelmissä, kasvot punaiseksi ja kulmakarvat mustaksi maalatut, sekä sormet täynnä sormuksia, niinkuin morsianten tapa on. He pyysivät, että heidät vietäisiin keisarin luo — Caroa tarkoitan, ettet luulisi Carinoa. — Nyt he vietiin miehen luo, joka istui nurmella, keltainen nahkalakki päässään, syömässä hapainta silavaa ja keittämättömiä papuja. Hänen päällensä oli kulunut, karkeanverkainen purppurakauhtana, joka eroitti hänet muista."

"Tämä oli Carus, tuosta hänet tunnen", jupisi vanha senaatori.

"Keisari ei ollenkaan lakannut syömästä lähettilästen vuoksi, vaan murensi, antamatta itseään häiritä, keittämättömiä papuja rautahampaillaan, kuullessen lähettiläitten teaterillisella teko-innolla lausumia, ulkoa luettuja puheita, joiden loistavat lupaukset ja uhkaukset huonosti sointuivat yhteen keittämättömien papujen ratisemisen kanssa. Kun puheet loppuivat, nosti Carus keltaisen nahkalakin paljaasta, kaljusta päästään ja lausui siihen sormin viitaten: 'Katsokaat tänne ja olkaat vaiti. Jos ei kuninkaanne osoita Romalle kuuliaisuutta eikä anna sen maakuntia takaisin, niin aion tehdä teidän maanne yhtä paljaaksi kuin tämä pääni täällä on.'"

"Siitäkin tunnen Caron."

"Pelästyksissään pötkivät lähettiläät tiehensä, mutta legionit virittivät hyvillä mielin sotaulun, jonka kaikki värsyt päättyivät näillä sanoilla: *mille, mille, mille occidit* (tuhannen hän tappoi)."

"Tämä on ylistyslaulu Carolle, josta kerrotaan, että yhdessä ainoassa tappelussa löi vihollisilta tuhannen miestä."

"Todella, niin monta hän tappoikin."

"Hänen poikansa on tappanut kymmenen sen vertaa, sillä eroituksella vaan, että nämät olivat hänen omia alamaisiansa. Siinäpä se ainoa eroitus. Mutta kerro lisää vaan, Manlius, mitä teille muuta tapahtui. Koko tuosta sotaretkestä juttelee jokainen eri lailla. Yksi väittää, että musta rutto syntyi teidän keskuudessanne, toinen puhuu kapinasta, kolmas mainitsee ihmeitä. Sen verran on tuossa kaikessa perää, että sen sijaan, että teidän olisi tullut tunkeutua eteenpäin, käännyitte yht'äkkiä takaisin, vaikka ei ollut enää sitä ihmistä, joka olisi voinut teitä vastustaa, kuten sanoit."

"Niin tosiaankin; ei kukaan ihminen voinut meitä vastustaa, mutta eivätköhän taivaalliset ole meitä mahtavimmat?"

"Ovat todellakin, Roman jumalat. Mutta toivonpa, etteivät nämät olleet suutuksissa teihin, ja että augurinne näkivät suosiollisia enteitä; olihan teillä muassa tuo mainio Quaterquartus, oivallinen setäsi."

"Olipa kyllä; uhrisavua ei puuttunut, eikä teuras-eläimiä; taivaan rannalle ilmestyi variksia viljalta."

"Manlius, sinä puhut liian kevytmielisesti pyhistä toimista."

"Minun onkin syytä sillä tavoin tehdä. Apujoukkomme löysi jostakusta paikasta erämaassa vuotiin puoleksi puetun miehen, joka, niinkuin itse sanoi, kunnioituksesta erästä näkymätöntä jumalata kohtaan oli vetäytynyt yksinäisyyteen ruumistansa kiduttamaan. Siellä hän oli pystyttänyt kivipatsaan ja asunut sen päällä jo kolmekymmentä kesää ja talvea, kärsien sekä kylmät että helteet; täällä hän seisoi aamusta iltaan asti levitetyin käsin ristiin-naulitun tavalla, taikka harjoitti hän itseänsä lukemattomilla keikkauksilla lyömään pään ja polvet yhteen. Erästä legionin soturia halutti lukea näitä kumarruksia, mutta kun niiden luku oli noussut tuhanteen ja yhdeksäänsataan, kyllästyi hän tähän toimeen ja tappoi pyhän miehen, sysättyänsä hänen alas patsaalta."

"Ja sinäkö säälit tätä Nasarilaista?"

"Puhukaamme hiljaa, Mesembrius. Sanojeni kertominen tuottaa perikatoa. Älä usko, että olen päissäni ja sentähden uskoisin loruja. Minä näin miehen olevan hengen heitoksissa, sillä liian myöhään jouduin hänen pelastukseen. Hän ei kironnut; hänen kasvoillensa kuvautui taivaallinen autuus, kirkastuneet silmänsä loi hän taivasta kohden ja siunasi kuollessaan murhaajiansa. Minä ajoin nämät ruumiilta pois ja annoin hänelle virvoittavaa, raikasta vettä; siunaten kiitti hän ja kuiskasi korvaani viimeisellä hengähdyksellensä nämät sanat: 'Romalaiset: älkäätkä menkö Tigris-joen yli, sillä siellä on näkymättömän Jumalan paratiisi; hän ei anna itseänsä pilkata!' Minä kerroin tämän varoituksen keisarin nuoremmalle pojalle, Numerianolle, joka Caesarina ollessansa oli hyvä ystävä jokaiselle oiva sotamiehelle, ja hän antoi tiedon keisarille, joka hämmästyksissään lihansa-kiduttajan ennustuksesta vaati Quaterquartus'en laittamaan ennustus-uhria. Setäni on tunnettu siitä, että hän tietää lausua semmoisia orakeli-lauseita, jotka eivät ikänä petä."

"Rohkeasti puhut, Sinister."

"Probon aikana ennusti hän, että tämän suku tuhannen vuoden perästä tulisi uudistamaan Roman loistoa."

"Todellako?"

"Useitten monimutkaisten menojen perästä syntyi vihdoinkin tieto, jonka Quaterquartus Dodonan-orakelin kaltaisella innolla lausui. Tämä tieto sisälsi, että ensi tappelussa tulisi jumala avuksi."

"Sitä ei sanottu, meidänkö vai vihollisten puolelle."

"Keisari käski kulkemaan eteenpäin ja jo samana päivänä menimme Tigris'in yli. Kauhistuneina näkivät illalla muutamat niistä, jotka olivat tappaneet martyrin Simeon Styliten, hänen seisovan kukkulan harjulla, kädet levitettyinä niinkuin ristiin-naulitun, ja keikuttavan päätänsä polvia kohden. Ja kuitenkin olin minä itse haudannut kuolleen. Yö tuli pimeäksi, pilviä karttui joka suunnalta taivaan rannalle, kaukaa salamoiden, aivan kuin olisivat valmistautuneet taisteluun toisiansa vastaan. Jyrinä läheni yhä, kauhu-ääniä, jommoisista emme ennen olleet kuulleet, alkoi ympärillämme kuulua, ja kun salamain leimahtaessa taivaan syvyudet aukenivat, näytti siltä, kuin olisivat lukemattomat hohtavat haahmot sieltä katsoneet meitä. Joka legionalle näytti, kuin vieressä seisovat legionat olisivat liikkuneet suuressa sotataistelussa, miekkojen ja keihäitten kilinä kuului yltympäritä, eikä kuitenkaan ollut missään taistelua. — Pimeässä tuntui siltä, kuin olisi koko meidän sotajoukkomme keräynyt ainoaksi sekasortoiseksi ryhmäksi, jossa kaikkialla toinen soti toistansa vastaan; hevosväki ryntäsi jalkaväen kimppuun, tribunit riensivät rivien etupäässä, ja sotajoukot karkasivat hävittäen toistensa päälle. Ainoastaan silmänräpäystä kestävä salaman valossa näimme, että kaikki legionat seisovivat rauhallisesti säännöllisinä nelikulmina, paikoiltansa liikkumatta. Silloin lensi yht'äkkiä hirveällä ryskeellä mutkittileva tulenliekki alas ja iski suoraan riveihimme. Vahva maa täräsi allamme, ja ympärillämme vavahti ilma. Kauhistus painoi meidät alas polvillemme; jokainen elävä kätki piillen kasvonsa maan rintaan ja hirvittävä ääni kumahdutti korviimme mahtavan Jumalan tuomion. Kun taas loimme silmämme ylös, paloi suuri valkea keskellä leiriämme. Salama oli sytyttänyt keisarin teltin. Ei kukaan uskaltanut sammuttaa; sisällä olivat keisari ja sotajoukon suojelus-jumalain kuvat. Kaikki paloi. Nämähkö siis ovat jumalamme? Oh, Mesembrius, se on varma, että meidän ylitsemme elää näkymätön olento, joka on taivaan ja maan Herra, ja nuo hengettömät kivikuvat, joita palvelemme, eivät voi itsiänsäkään suojella."

Mesembrius puristi hiljaa Manlion kättä. Hän oli kuullut kylläksi.

"Älkäämme enää tuosta puhuko. Te käännitte takaisin sen voiman vaikutuksesta, joka vastaanne astui. Se oli Jumala. Kuinka käytti sotajoukko itseänsä tämän perästä?"

"Ei ollut mahdollista saada sitä eteenpäin kulkemaan. Sotamiehet rakensivat umpinaisen muurin sen paikan ympärille, johon Carus Augustus ja Roman suojelus-jumalat auttamattomasti olivat palaneet. Siellä seisoo se rakennus erämaan keskellä ilman ovea ja ikkunata, jottei ihmisjalka astuisi Jumalan kiroomaan paikkaan. Sotajoukko valitsi itsellensä Numerianon päälliköksi ja vaati, että hän veisi sen takaisin Illyriaan. Minut lähetettiin edeltäpäin tuomaan tämän sanoman Carinolle, ja se on syy, jonkatähden nyt näemme toisiamme."

"Toivonpa, että vielä usein tulemme toisiamme näkemään. Hauska on saada jäädä Romaan, eikö niin?"

"Ei minulle, minä haluaisin lähteä takaisin legionani luo."

"Oh, siis et ole todella nähnyt Carinon circus-teateria, et komeita juhlaapelejä, joita ainoastaan Romassa on mahdollinen toimeen panna? et ole ihailut Antonion kylpylaitoksia ja niitten kalliilla kivillä koristettuja seiniä, etkä ruusulta hajuavia kylpöjä. Etkö kuitenkaan haluaisi olla Romassa, Manlius?"

"Olen nähnyt kaikki, eivätkä ne minua huvita. Mitä huolin minä, arvilla peitetty legionan-soturi, joka vasta olen tullut Skytian rajoilta, teidän circusten verta-vuodattavista, turhanpäiväisistä ilveistä. Täällä tehdään leikistä sotaa, me teemme sodasta leikkiä. Kylpy-laitoksia en ole koskaan ihailut; lämpöinen kylpy on sopiva ainoastaan Qviriteille, mutt'ei sotamiehille. Verta voi kylmälläkin vedellä pestä pois, lika vaatinee lämpöistä."

"Mutta kolmas asia on vielä kysymättä. Etkö ole Romassa löytänyt kauniita naisia? mutta minkätähden niin kyselenkin? Kyllä he sinun löytävät, vaikk'et sinä heitä hakisikaan. Oh, Roman kaunottaret eivät ole ylpeät, eivätkä pöyhkeät. Jos vaan olet ilmestynyt forum'ille, sinä tuommainen ylevä, jalo nuorukainen, ei tarvitse kysyäkään, eivätkö he sinuun tarttuneet, eivätkö kappaleiksi repineet niinkuin bakkantinnat Orpheuksen?"

"Ah, Mesembrius, ei liimavirvellä kotkaa pyydetä."

"Kyllä kai, kyllä kai! Minkätähden sinä olisit kotka enemmän kuin muutkaan. Tiedäthän, että kyyhkyset pesivät Mars'in[7] kypärään. Kyllä kai! Huonosti teeskenteleminen sinun kasvoillesi sovi. Punehduit kumminkin ja loit silmäsi maahan. Miksi tahdot minua, vanhaa miestä pilkkana pitää? vai olisivatko Roman tavat muuttuneet Carinon hallitessa, ja sen sijaan, että tähän asti, jos kuuden Vestan[8] neidon joukosta joku kuoli, tuskin kukaan tuli saapuville täyttämään hänen paikkaansa, pyrkisivät nyt yht'äkkiä hänen papiksensa kaikki, jotka tähän asti ovat olleet Aphroditen[9] palveluksessa."

"Sitä en ole väittänyt, Mesembrius."

"Siis päinvastoin. Noh, älä kiellä, sinä olet ollut oivallisissa seikkailuksissa, aivan loistavissa! Viisi, kuusi rakastunutta nuorta naista ympäröitsi sinua yhtä haavaa, heittäen sydämensä, elämänsä jalkojesi juureen; sinä valitsit heistä kauniimman, joka hartaimmalla hehkulla halasi ja suloisimmin suuteli, tai et hennonut valita heistä, vaan pidit kaikki? Aamulla pani yksi seppeleensä päähäsi, illalla toinen; yhdelle vanhoit uskollisuutta kuun kautta, toiselle päivän kautta, ja uskollisesti pysyit valassasi molemmille? Aivan oivallista, aivan loistavata! Nämät on nuoruuden riemuja, Manlius! myös minäkin olin semmoinen, kun olin nuori."

"Mutta, Mesembrius, et anna minulle suun vuoroa; mitä puhut, ei minua koske. Sen mielelläni myönnän, että Romassa ollessani orjat, jotka heidän nais-hallitsijansa minulle lähettivät, vaivasivat minua paljon enemmän, kuin näitten naisten miehet, joiden luoksi minua lähetettiin, mutta minun ei ole tapana tuommoisista lähetyksistä huolia. Olen syntynyt Manlion suvusta, jossa on ollut vanha tapa, ett'ei mies eläessään rakasta kuin yhtä naista, mutta rakastaa häntä uskollisesti; jos tämä kuoli, eli hän ikänsä kaiken murheessa; jos hänen vaimonsa hänet petti, hän tappoi sen; jos vaimo häväistiin, kosti mies hänen puolestansa."

"Kauniisti sinä puhut, Manlius; mutta minä näen sormessasi sormuksen kiiltävän, jossa on niin kalliita kiviä, ettei ole miehellä tapana semmoista pitää, jos ei se ole naisen sormesta hänelle annettu."

"Oikein sinä päätätkin. Tämän sormuksen on minulle antanut nuori nainen, ja syy siihen, että sitä sormessani pidän, on sinun."

Kummastellen katseli Mesembrius nuorukaista, siinä uskossa, että hän päihtyneenä laski mielettömiä.

"Minunko, Manlius? Mitä minun on tekemistä sinun sormuksesi kanssa?"

"Kun eilen illalla päivän laskun jälestä läksin Capitoliosta, pisti hunnulla peitetty nainen ohukaisen kirjekääryn käteeni ja katosi samassa kiireesti pylväs-rivien väliin; kääry oli kiinnitetty tällä sormuksella, uteliaisuudesta sen avasin ja luin nämät salaiset sanat: 'Manlius Sinister! sinä rakastat erästä neitoa, jonka isä on sinulle hyvä ystävä. Tätä harmaapäistä miestä ja nuorta tyttöä uhkaa vaara, jota, paitsi jumalia ja heidän vihamiehiänsä, ainoastaan minä tunnen. Jos tahdot saada siitä tiedon, niin joudu minun luokseni. Tämän kirjeen saattaja odottaa sinua pyhän sillan päässä yöt, päivät, joka tunti, siksi kun tulet. Kun näytät hänelle tämän sormuksen, vie hän sinut minun luokseni.' Alle oli kirjoitettu: 'Nainen, joka lapsuudesta asti sinua jumalaksensa ihailee, ja jota sinä ylenkatsot; joka on niiden ihmisten vihan alainen, joita hän tahtoo pelastaa.'"

"Manlius, sinä puhut kummallisia."

"Asia on minulle mahdoton selittää. Kenenkä on mahdollinen nähdä sydämeni salaisimmat pohjukat, jotta siitä voipi lukea tunteeni? Unen-näköni ovat antaneet minut ilmi, kun joku voi tietää, että minä tyttärtäsi rakastan, jonka neljä vuotta sitten näin, ja jota en siitä hetkestä voi unohtaa? Ja kuka tämä nainen mahtanee olla, joka tahtoo pelastaa toista naista, jonka hyväksi hän on valmis oman lempensä uhraamaan?"

Mesembrion kasvot synkistyivät. Malja oli jo kauan seisonut koskematta miesten edessä. He olivat puheen kestäessä kokonaan selvinneet, mutta avoinna pysyivät kuitenkin heidän sydämensä, jotka tulistuttava viini oli avannut.

"Näytä likemmältä tuo sormus", lausui Mesembrius matalalla äänellä.

Manlius ojensi hänelle kätensä, sormuksen kivi oli korea kamea. Purpurankeltaisesta sardonipohjasta oli veistetty valkoisen, kauniin kreikanmuotoisen naisen rintakuva.

Otsa rypyissä katseli Mesembrius kameakiveä, käänsi päänsä pois ja katsoi taas tarkkaan, mutta yht'äkkiä lykkäsi hän sen inholla luotansa ja painoi murtuneella mielin harmaan päänsä rintaa vasten.

"Miksi synkistyvät kasvosi?" kysyi Manlius. "Tunnetko tätä sormusta, tunnetko sen omistajaa?"

"Tunnen", vastasi vanhus, synkästi.

"Sano, ken hän on."

"Ken?" lausui ukko leimahtavin silmin. "Ken? Julkea portto, inhottava jalkavaimo, jonka hengestä syntyy rutto Roman kansalle, jonka oleminen häpäisee luomisen töitä, jonka päälle hänen oma isänsä on laskenut niin paljon kirouksia, että, jos ne toteutuisivat, se maa ei kasvaisi ruohoa, jota hänen jalkansa ovat astuneet, ja itse laupeus kauhistuksella kääntyisi pois hänen luotansa."

Hillittömät nyhkäykset sortivat ukon viimeisiä sanoja.

"Kuka on tämä nainen?" huusi Manlius, kavahtaen ylös tuoliltansa.

"Tämä nainen on minun tyttäreni", voikkasi vanhus ääneen vaikeroiden.

"Glyceria?"

"Helvetti!" huusi ukko kiroten, kuin jos olisi tämä nimi häntä hirveästi kauhistuttanut.

Manlius veti sormuksen sormestansa ja läheni sen kanssa ikkunata, jonka alla Tiber-joki juoksi. Ukko huomasi hänen aikomuksensa.

"Älä heitä sitä veteen. Joku kala sattunee sen nielemään, kalastajat saavat kalan pyydyksiinsä ja se joutuu taas päivän valoon. Se myrkyttää Tiberin veden, ja ne, jotka sitä juovat, kuolevat siitä. Pidä se itsellesi. Mielessäni on syntynyt tuuma, jota vasten sinun täytynee tätä sormusta pitää. Sinä pidät nyt tätä sormusta minun tähteni, niin, kuin sanoit."

"Siitä syystä olen sitä pitänyt, että tarvittaessa voisin sinua varjella."

"Kiitoksia, Sinister! Sinä rakastat siis minua ja tyttärtäni myös; kiitoksia, Manlius, me olemme siitä kiitolliset, minä annan rakkaudestasi vanhuuteni, hän antaa siitä nuoruutensa. Me olemme aina sinua rakastaneet, aina sinua pitäneet perhekuntamme jäsenenä. Jos tahdot meitä vaarasta suojella, niin pidä tämä sormus — mene sen kanssa, mihinkä ottavat sinua viedäksensä, — hae häntä, joka on sen lähettänyt, — ja surmaa hänet."

"Mesembrius, hän on tyttäresi!"

"Tokkohan basiliski on sen linnun poika, jonka pesään hän on munittu?"

"Hän tahtoo kuitenkin juuri nyt pelastaa sinua tietymättömästä pahasta."

"Ei ole maailmassa minulle suurempaa pahaa, kuin hän. Mitä rutto, maan-järistykset, hirmu-myrskyt ja mestaus-lava ovat maailmalle, se on minulle hänen nimensä. Jos pääsisin häntä likelle, surmaisoin hänet paikalla."

"Hän tahtoo sinut pelastaa."

"Älä usko häntä; jokainen hänen sanansa on valhetta; hän on pettänyt isänsä ja pettää jumalatkin. Hänen kasvonsa näyttävät niin viattomilta kuin nukkuvan lapsen. Jos hän puhuu, joudut innostukseen, jos päästät hänet puheillesi, viekoittaa hän tikarin kädestäsi; hän lumoo sinut, turmelee sielusi ja muuttaa luontosi; luotteillansa murtaa hän sydämesi jänteveyden, että tulet semmoiseksi pelkuriksi, kuin piesty orja. Hän ei punaa poskiansa kuin muut naiset, vaan sieluansa. Nyt houkuttelee hän sinun luoksensa sillä, että muka tahtoo sinun avullasi pelastaa minun ja Sofronian, ja jos et sinne tultuasi sysää miekkaasi hänen sydämeensä, ennenkuin hän pääsee sanaakaan virkkamaan, taivuttaa hän sinua meitä tappamaan."

"Voi, Mesembrius, mitä on hän sinulle tehnyt, että näin hänestä puhut?"

"Mitä hän on tehnyt? Hän on haudannut minut ennen kuoltuani, hän on lialla tahrannut harmaat hiukseni, myrkyttänyt sydämeni ja varastanut silmiäni valon."

"Raivo sinua riivaa."

"Miks'ei riivaisikin? Eikö ole siinä Romalaiselle kiroomisen syytä, kun forum'illa hänelle sanotaan: astu alas hevosen selästä, sillä tyttäresi on kunniansa menettänyt? Voinko mihinkään Romassa kulkea, ilman häpeätäni havaitsematta? Eikö tyttäreni nimi ole julkaistu kaikissa Aevion ja Mavion rivoissa lauluissa? Eikö hän ole ilmestynyt amfiteaterissa naamus-ilveilystä näyttämään käsiä taputtavalle, riemuitsevalle yleisölle? Eikö hän kuljeksi keskellä päivää ilettävän seurueensa kanssa, puettuna kaiken turhamaisuuden loistoon? Syntyykö yksikään irstainen juominki taikka Bachon juhla, jossa ei hän olisi pitoin inhottavana kuningattarena? Oh Manlius, se on hirveä asia, kun hiukset jo ovat harmaat päässä, eikä voi katsoa ihmisiä silmiin, ja kun kaikkialta täytyy kuulla sopotettavan sekä muiden katsannosta lukea: kas tuo on tuo Mesembrius, jonka tytär on Roman turmelija, kas tuo on siittänyt tuon hirviön, mikä joka päivä syö leivän sadaltatuhannelta nälkään nääntyvältä sekä imee heiltä veren. Kavahtakaamme, ett'ei hän meihin koske. — — — Oh, Manlius, usko minua, että vielä kerran olet tämän naisen surmaava."

"En ole koskaan naista tappanut, enkä sitä aiokaan tehdä."

"Muista sanani. Tämä Megära rakastaa sinua; hän tietää myös hyvin, että sinä rakastat toista; että tämä toinen on hänen sisarensa, se ei asiaan kuulu; nämä Messalinat, joilla on pilaantuneet ikenet, pitävät verenkin suhteen väliä, tavallinen veri ei heitä enää miellytä; sisarusten veri on heille makuisin."

"Älä kamalia puhu.

"Minä tiedän mitä sanon, Manlius. Parempi olisi, että varovaisuudesta murhaisit tämän naisen, kuin että sen pian saat tehdä kostosta. Jos näet käärmeen, etkö sitä kuoliaksi polje? Vai odotatko, siksikuin se sinua pistää, voidaksesi sitä syystä tappaa?"

"Sinä olet isä, Mesembrius, minä ymmärrän sinun tuskasi, mutt' en ota niihin osaa."

"Sinä tulet aviomieheksi ja silloin rupeat ottamaan niihin osaa."

"Kuinka voit vaatia, vanha ystäväni, että vihaisin, samassa kuin teet minut autuaaksi? Sinä kerrot vihasta nukkuvalle, joka onnestansa uneksii, sillä aikaa kuin sinä häiritset yön rauhaa kiivailla sanoillasi. Kaikesta sinun puheestasi en kuule muuta, kuin että Sofronia on tuleva omakseni. Tämän sanoman kuulin silloinkin kun julmien Sarmatilaisten sotakiljunta kaikui korvissani, sen kuulin tuimien Lygialaisten yöllisen päällekkarkauksen hälinästä, Persian sodan päivänpitkäisessä helteessä; hänen kasvonsa kuvastelivat minulle verestä paisuneen virran aalloissa ja aution erämaan kaukaisella rannalla; hänet näen myös nytkin, kun sinä puhut verestä, ja hurjista sanoistasi pystyy ainoastaan se järkeeni, että hän tulee minun omakseni."

"Totta on todellakin, että kaikki, jotka rakastavat, ovat sokeita."

"Lisää siihen, että kaikki, jotka vihaavat, näkevät liikoja."

"Suokaat jumalat, että olisit oikeassa, että koko maailma voisi sanoa: kas Mesembrius, hyljätty tyttäresi on niin puhdas kuin Diana, parjausta ja tyhjää luuloitusta oli kaikki, mitä hänestä puhuit — —! Mutta silloinkin sanoisin: sinun pitää tappaa hänet, Manlius, sillä hän on pettänyt koko maailman."

Vanhuksen silmät verestyivät kokonaan ja kaikki hänen hermonsä olivat kovassa jännityksessä; hän vapisi nähtävästi, ja kun hän nousi *triklinium*-tuolilta, tarttui hän niin ankarasti norsunluiseen sfinxikuvaan, joka oli sen syrjässä, että se jäi hänen käteensä.

"Soitot tänne, orjat", huusi hän kaikuvalla äänellä, unohtaen, että hän muutoin oli tottunut puhumaan, kuin kovassa rinnan-ahdistuksessa oleva. — "Manlius, menkäämme levolle, yö jo käypi toista puoltansa; sinä olet näkevä unta rakkaudesta, minä vihasta."

Samassa läksi hän vakavilla askelilla *trikilo*-salista, kiirehtien puutarhan läpi huoneesensa, kokonaan unohtaen, ettei muka leini sallinut hänen ainoatakaan askelta astua. Hänen palvelijansa lykkäsivät kuruli-tuolin tyhjänä hänen jälkeensä.

Manlius jäi vielä kauan trikilioon, ja vaipuneena syviin mietteisiin, nojautui hän balkongin laipioon, joka antoi Tiber-jokeen, ja katseli laineisin, joille nouseva kuu valeli hopeitansa. Kuun-valossa ui mustia veneitä hiljaisuudessa pitkin rantaa, ja murheellisen laulun sointu kuului kaukaa; etäisyydessä näkyi eräässä veneessä valkoinen naismuoto. Manlius ei voinut selittää sydämensä outoja tunteita. Hän uneksi sillä tavalla, kuin ihmisen on tapana valveella ollessaan uneksia; hän uneksi kai Sofronian suloisista, haaveksivista kasvoista.

Hän ei voinut nukkua, sillä hänen sydäntänsä ahdisti; hänen kiihtynyt mielensä halusi taivas-alle. Ottaen miekkansa ja kääriytyen sota-vaippaansa, astui hän veneeseen, joka oli kiinnitetty balkongin alle, päästi sen irralleen ja souteli tuon kummallisen laulun ääntä kohden.

II.

Tämä oli se kummallinen aikakausi, jolloin totuus voitti runouden, ristin yksinkertainen oppi loistavan taru-opin.

Runoilijain uskon-oppi, haaveita synnyttävät lehdot, kukkaisat rannat, päivänvaloisten saaristojen valitut jumalat, nämä taidehengen innostuksessa merenvahdosta nousseet, kukanhajusta syntyneet, ikuisiksi tähdiksi muuttuneet, suloiset ideali-muodot, jotka armaitten lempiseikkojen kautta kietoutuivat likeiseen heimolaisuuteen ihmiskunnan kanssa, ikäänkuin katosivat palvelioittensa halailevien käsien väliltä, kun soi ääni mahtavamman olennon, joka asuu saavuttamattomassa korkeudessa ja kuitenkin on jokaista niin likellä; jota ei kukaan voi nähdä, mutta kaikki tuntea, joka on sekä tähtien, että maan kukkien ainoa jumala.

Silloin kylmenivät vähitellen Olympin jumalien alttarit, silloin katosivat ruusu-seppeleet pylväitten kultaisista koristuksista, silloin läksi kansa hyvänhajuisista pylväshuoneista pois, kuunnellakseen näkymättömän olennon ääntä päivänvaloisan taivaan alla.

Tämä taivaan-valoisa taivas synnytti synneistä synkistyneeseen sydämeen ikuisen autuuden toivon. Tästä äärettömästä sini-kirkkaudesta läksi vaivatulle ihmiskunnalle se lohduttava aavistus, että tuolla ylhäällä on toinen, parempi maailma, jonka varjokuva tämä alhainen ainoastaan on, ja että mitä pimeämpi kuva täällä on, sitä valoisampi on siellä todellisuus.

Tämä oli se aate, joka nyt voiton vei; maa lakkasi olemasta vankihuone, kuolemassa ei enää ollut kauhua, keisarien täytyi luopua kaikkivaltiaisuudestaan.

Auguston aikana lausui eräs runoilija: "jos Roma sinua vainoo, mihinkä pakenet sen edestä? sillä vaikka mihinkä vetäytyisit, olet aina Roman vallassa." Uusi usko tarjosi turvapaikan kaikille vainotuille, ja turhaan Roma valloitti koko tunnetun maailman, sillä valloittamatta jäi siltä kuitenkin toinen tuntematon maailma, täynnä salaista iloa niille, jotka täällä maan päällä ovat vaivan alaiset.

Tämä usko, joka pyyhki kyynelet tuskallisten poskilta, oli välttämättömästi voitettava; vähitellen yhdistyivät siihen vainotut ja vainoajat, siltä se tarjosi lohdutusta sille, joka vääryyttä kärsi ja antoi sille anteeksi, joka vääryyttä teki.

Keisarien toimeen panemat vainot ainoastaan kartuttivat uuden uskon tunnustajia. Julkisilla paikoilla keskellä Romaa kulkivat pyhän hengen valitut, kiittäen Kaikkivaltiaan nimeä, jota eivät tuliroviollakaan eivätkä circus-teaterin petojen keskelläkään kieltäneet. Ja nuot elivät tulisoitot, joita piellä peitettynä poltettiin keisarien puutarhojen valaisemiseksi, lausuiivat liekkien keskeltä että tämän elämän tuska tuolla ylhäällä muuttuu autuudeksi ja onneksi.

Turhaan heitä surmattiin, sillä surmattujen veri vahvisti jälkeen jääneiden uskoa, ja se joka toimitti martyrit kuolemaan, hän saattoi itsellensä kuolemattomia vihollisia.

Carinus keisari keksi tästä syystä uuden martyrisyyden lajin.

Kristin uskoon kääntyneet eivät kammonneet kuolemata ja kidutusta, sillä mikä muille oli tuskaa, se oli heille riemua, ja heikot neidotkin, pyhästä hengestä innostuneena, lauloivat ylistysvirsiä keskellä liekkiä.

Carinus ei enää ajanut näitä pyhiä neitoja roviolle, vaan heitti heidät sen sijaan sotamiehilleen, ja viattomat naiset, jotka eivät hämmästyneet veristä kuolemata, kauhistuivat häpeätä, joka kovemmin poltti noiden urhoollisten puhtautta, kuin öljyliekit heidän ruumistansa ja vaikka he rohkealla mielellä katsoivat kuolemaa circus-teaterissa silmiin, ajattelivat he hirmulla noita maan-alaisia synninluolia.

Tämä ajatus oli helvetistä syntyisin: niitä, jotka sydämensä kirkkaan puhtauden tähden voivat luopua kaikista huvituksista, juuri huvitusten ilkeimmällä lajilla rangaistiin; ja Carinus tiesi hyvin, etteivät hänen uhrinsa kuolemankaan kautta voineet itseänsä häpeästä pelastaa, sillä kristittyjen usko kielsi heitä itsensä surmaamasta.

Sentähden kokoontuivatkin uskovaiset hänen hallituksensa aikana ainoastaan salaisiin paikkoihin jälkeen keski-yön, luoliin ja autioihin hauta-kammioihin, ja menivät aamu-hämärässä hajallensa.

Roman augurit tiesivät näistä salaisista kokouksista, ja jotta kansa itse rientäisi näitä paikkoja perinpohjin hakemaan, levittivät he sen huhun, että kristityt siellä, sammutettuansa kaikki kynttilät, harjoittivat niin kauheita tekoja, että ainoastaan mustimman pimeyden silmät kestivät sitä näköä, ja se todella oli paljon sanottu, koska Romassa päivän valossa harjoitettiin kaikkia hirmutöitä.

* * * * *

Ohjaten alustaan pitkin rantaa, lähenei Manlius lähenemistään laulun ääntä, joka niin oudolla kauhulla oli täyttänyt hänen sydämensä, eikä kauankaan kestänyt, ennenkuin hän tuli eräälle Tiber-joen kuivettuneelle lisäjoelle, jossa löysi noin kaksikymmentä tyhjille jätettyä alusta.

Hän katseli ympärinsä ja huomasi kuunvalon hämärässä suuren, jyrkän ymperiäisen rakennuksen akasia-puitten varjossa.

Hän astui rakennuksen ympäri; kuutamassa näkyivät ikkunat ja pylväsrivit, mutta ihmisiä ei ollut näkyvissä. Kauhistuneena muisteli Manlius noitia, joista hän lapsuudessaan oli kuullut kerrottavan, sekä pahojen henkien juhlan-viettoa, jotka ihmisistä etäisillä paikoilla yöllisinä hetkinä tulevat yhteen näkymättömässä muodossa. Vielä enemmän häntä kauhistutti, kun hän tämän hirveän luulotarinan ohessa muisteli äsköisen uneksimisensa kuvaa. Sulaisen, haaveksivan Sofronian kuva ilmautui hänen eteensä, niin usein kuin hän rupesi ajattelemaan näitä kamalia kummituksia, ja tuolta pimeältä,

synkeältä perältä vivahtelivat aina neitsyen hymyilevät kasvot.

Viimein hän kuitenkin rohkaisi mielensä, ojensi kätensä leveästä levätistään ulos ja astui vakavilla askelilla rakennuksen holvihuoneeseen. Kun hän tuli sisään, kääntyivät ensimmäiseltä silmäykseltä hänen ajatuksensa toiselle suunnalle. Läven kautta, jonka salin keskellä oleva ylösnostettu neliskulmainen kivi oli jättänyt, saattoi hän katsoa alas maan-alaiseen saliin. Siitä nousivat laulun äänet.

Tämä oli siis kristittyjen rakkauden ateria. Pimeyden ja pylvään varjon kätöksessä näki Manlius edessänsä kaksi pitkää riviä haahmoja, miesten päät olivat kaapuihin peitetyt, naiset olivat jalkoihin asti huntujen peitossa. He veisasivat rauhallista, murheellista nuottia. Äänet ilmoittivat hiljaista valitusta, ylevän tyyntä kärsiväisyyttä, ja oudon-kaltaisia surullisia ajatuksia, joiden vaikutuksen kuunteleva Romalainen tunsikin kamalasti vapisuttavan sydämensä juuria.

Salin pimeässä perässä paloi muutamia öljylamppuja, joiden hämärästä valosta murhatun ihmisen haahmo näkyi Manlion silmiin. Kädet ja jalat olivat ristiin-naulitut, orjantappura-kruunu oli päässä ja verta vuodattava haava kyljessä.

"Nämät ovat siis noita hirvittäviä lahkolaisia, jotka yön varjossa pitävät häpeellisiä kokouksiansa", ajatteli Manlius. Ahdistetulla mielellä tavoitti hän kyljestänsä miekkaa ja kauhistuneessa mielenkuvituksessaan näytti hänelle, kuin olisi ristiin kiinnitetty haahmo aina syvemmälle laskenut päätänsä.

Laulu loppui ja pitkän hengittämisen jälkeen, joka kuului kuin hurskaan kokouksen yksi-ääninen huokaus, astui esiin vanha mies, jonka lumenvalkoinen parta valui alas hänen mustan levättinsä päälle; ristiin naulitun haahmon juurelta otti hän maljan ja nostaen sitä huulillensa, suuteli hän sitä kolmasti pyhällä hartaudella.

Manlius siinä ei nähnyt hartautta, hän vaan oli näkevinänsä inhoittavata verenjanoa vanhan pedon kasvoilla; ja tuo astia, jota nostettaessa kaikki kumarsivat päätänsä, oli hänen mielenkuvitteluksessaan täynnä verta, kauheasti surmatun ihmisen verta.

Vanha viisas puhui värisevällä äänellä:

"Kas tässä maljassa on hänen verensä, joka sen vuodatti meidän pelastukseemme; tämä malja on pyhä muistomerkki, joka synnistä vapahtaa! Tämä malja on pyhä liitto, jonka kautta tulemme yhdistetyksi hänen kanssansa. Lähetkäämme pyhää merkkiä ja tulkaamme puhtaiksi puhtaimman veren kautta."

Hämmästyneenä tavoitti Manlius miekkansa kahvaa ja kun hän näki, että pitkävartaloisen lumenvalkoiseen vaatteukseen puettu nainen, huntuaan puoleksi nostaen, läheni vanhaa miestä ja hänen kädestänsä otti maljan, tempasi hän kauheassa hurmiossa miekkansa ja syöksi neliskulmaisen aukon kantta alas kokouksen keskelle.

"Seisahtukaat, te riivatut salamurhaajat", kiljui hän vimmatulla raivolla, "te perkeleitten apostolit; mitä te täällä toimitatte?"

Kokous ei kuitenkaan liikahtanut; se oli valmis vastaan-ottamaan tämmöisiä päällekkarkauksia. Vanha mies vastasi rauhallisena.

"Me palvelemme Jumalata."

"Kirottu olkoon se, joka tämän sanan puhui! Te harjoitatte töitä, joita peittämään ei yökään ole kyllin pimeä: pirun innostuttamilla lauluilla te häiritsette maanalaisten rauhaa; te olette tappaneet ihmisen ja pakoittaneet toista sen verta juomaan, ja kun veri on saattanut teidän suonenne kirottuun päihdytykseen, sammutatte tulisoitot ja harjoitatte iletävässä halauksessa syntejä, joita ajatellakin jo hirvittää?"

"Sinä olet katuva mitä puhut, Manlius Sinister!" lausui hellä nais-ääni vanhuksen vierestä. Se oli tuo pitkävartaloisen nainen, joka äsken otti maljan käteensä. Manlius hämmästytti kuullessansa tunnettua ääntä ja omaa nimeänsä, ja kun nainen heitti huntunsa syrjälle, näki hän kummaksensa edessään Sofronian suloiset, viattomat kasvot rauhallisina katsantoinen ja taivaallisin hymyineen.

"Sofronia" — — sammalti Manlius, kädestänsä pudottaen nostetun miekan; ja niin sokeutti epäily hänen sydämensä, että hän vielä luuli näkevänsä jonkun kauhean unennäön, ja sopertavalla kielellä huusi — — "Olympin Jumalat — — suokaat minun herätä!"

"Sinä olet valveilla", puhui Sofronia. "Katso silmiini, minä olen Sofronia, lapsuutesi ystävä."

"Mutta tuo malja, jossa on verta?"

"Verta ainoastaan niille, jotka sen uskovat, veren muistomerkki niille, jotka muistavat — koeta huulillasi."

Hillityllä kauhulla maisti Manlius maljan sisällystä ja sopersi kummastuen:

"Tämä on viiniä!" — — Sen jälkeen kysyi hän hiljaisella äänellä — sillä outo pelko oli häneen tullut — "Ja tuo hengenheitoksissa oleva ihmishaahmu tuolla?"

"Se on kuolleen vapahtajan kuva."

Hämmästyen huomasi Manlius, että se oli ainoastaan maalattu kuva.

"Te palvelette kuollutta jumalata."

"Jumalata, joka tuli ihmiseksi, jotta voisi kuolla."

"Se ei ole mahdollista."

"Kuinka usein ovat Olympin jumalat pukeutuneet ihmismuotoon, nauttiaksensa niitä huvituksia, joitten suloisuus on ainoastaan ihmis-aistille omituinen? Rakkauden Jumala on pukeunut ihmismuotoon, voidaksensa tuntea niitä tuskia, jotka ihmisiä vaivaavat, kurjuutta, herjausta, vainoomista ja vaivaloista kuolemata. Olympin jumalat pukeutuivat ihmismuotoon, neuvoaksensa kuolevaisille tien tuonelaan, vaan rakkauden Jumala tuli kuoleman-alaiseksi, neuvoaksensa tietä taivaasen! Olympin jumalat ovat loistavia valtiaita, jotka vaativat uhreja, kultaa, kiiltäviä temppeleitä, verisiä hekatombeja, voittosaaliista, ja sen sijaan lupaavat meille pitkää elämätä, aarteita, palatseja ja uusia voittoja; rakkauden Jumala on kuollut, kurja haamu, joka ei vaadi muuta, kuin puhdasta sydäntä, eikä lupaa meille mitään tällä puolella kuolemaa; jonka kuva on meille vertauksena siitä, että kaikki on vaivaa tällä puolella kuolemaa, mutta iloa tuolla puolella" — — —

Nämät sanat saattoivat kaikki päänsä paljastamaan. Manliuskin teki samaten, tietämättäkään, mitä hän teki. Muut notkistivat polvensa, myös hänkin vaipui polvilleen.

"Väärin teitä vainotaan", sopersi hän, rintaansa paljastaen. "Kostakaat minulle."

"Rakkauden Jumala saarnaa anteeksi-antamista vainoojille. Lähde rauhassa tästä paikasta; jos annat meidät ilmi, jos meidät murhaat, jos kidutat, me vaan rukoilemme sinun puolestasi."

"Kirottu olkoon se ajatus, joka siihen myöntyisi. En voi enää rauhallisesti tätä kärsiä, sillä sinä olet sytyttänyt levottomuuden sydämeeni. Koston Jumalan kauhistuttava sana on seisauttanut minut tielläni; sinun poskillasi luen synnit anteeksi antavan Jumalan sanoja. Oh, anna lohdutusta: täytyykö minun kadottaa kaksi taivasta? toinen tuolla ylhäällä, toinen sinun sydämessäsi?"

"Rakkauden taivas ei ole suljettu keneltäkään", lausui Sofronia, pyhällä hurskaudella viitaten taivasta kohden.

Näännyksissään tarttui Manlius hänelle ojennettuun käteen, nosti sen huulilleen ja kysyi suloisella tunnolla Sofronialta:

"Ja se, joka on sinun sydämessäsi?"

Sofronia vastasi ylevällä hymyllä:

"Rakkauden Jumala ei ole kieltänyt totista lempeä."

Kasvot kirkastuneena vaipui Manlius naisen jalkojen juureen, kunnioituksella lähestyen häntä, kuin kesytetty jalopeura, ja salissa soi riemun ylistys-virsi, joka käskee meitä iloitsemaan niitten kanssa, jotka iloitsevat.

III.

Seuraavana päivänä oli Mesembrion ensimmäinen huoli, käskettyänsä tyttärensä luokseen, ruveta hänelle puhumaan Manliosta, kiittäen nuorukaista ansion mukaan.

Neiden posket hehkuivat tämän kiittämisen kestäessä ja sitten tunnusti hän vilpittömällä ilolla, että hän jo aikoja oli rakastanut nuorta sankaria.

Mesembrius ei voinut sanoilla iloansa ilmoittaa; hän syleili tyttärensä ja siirsi hänet, ilokyyneitä vuodattaen, sisäänastuvan Manlion syliin.

"Ainoa siunaukseni sinulle!" lausui hän vapisevalla äänellä.

"Oi isäni!" lausui suruisesti Sofronia. "Älä sano: ainoa siunauksesi. Onhan sinulle toinenkin tytär."

"Teille ainoa siunaukseni! Solmikkaa mitä pikemmin yhteysliittonne, ja lähtekää sen jälkeen täältä pois, kauas, kauas! Tätä maata jo niin raskas syntikuorma painaa, että se lakkaamatta järisee sen alla, niinkuin se ei enää voisi sitä kantaa. Lähtekää täältä pois, ettette joudu kadotukseen yhdessä kirottujen kanssa. Ainoastaan siksi tahdon täst'edes elää, kuin tiedän teidät onnellisiksi ja kahden meren takana asuviksi; silloin tulkoon joko kuolema taikka Carinus!"

Manlius meni jo ennen tunnin kuluttua Romaan talouttansa järjestämään ja kun oli saanut kaikki valmiiksi häitä varten, istui hän taas hevosen selkään ja läksi myöhään illalla matkaan takaisin Mesembrion kesä-asunnolle.

Oli jo aamupuoli, pimeys vallitsi maan päällä, taivas oli pilvissä; ainoastaan astuellen oli mahdollista kulkea. Kun hän saapui eräälle sillalle, näki hän synkän joukon lähenevän syrjätieltä.

Joukko kuljeksivaa roistoväkeä näytti joutuneen soturien vangiksi; barbari-sotien aikana karttui erinomaisen paljon rosvoja ja varkaita, joista pretorianeilla oli lakkaamatta työtä. Manlius arveli sattuneensa yhteen semmoisten kanssa ja tervehti huolettomasti ohitse kulkevia sotamiehiä.

Se seikka vaan näytti hänestä kummalliselta, että joukon lopussa ratsasti pitkä-vartaloinen nainen, jonka jalo vartalo oli pitkän, valkoisen viitan peitossa; kun tämä näki, että Manlius seisahtui, teki hän samaten, ikään kuin olisi hän jotain miettinyt; siellä he tällä tavalla vähän aikaa seisoivat, katsellen toisiaan, siksikuin taas kääntyivät ja jatkoivat matkaansa. Pimeässä ei ollut mahdollista kasvoja selittää.

Manlius seisahtui taas ja ajatteli itseksensä, eikö pitäisi hänen ratsastaa takaisin ja kysyä jotain heiltä? Mitä piti kysyä, sitä hän ei tietänyt itsekään.

Vähän ajan perästä saivat taas iloisemmat ajatukset vallan hänen mielessään ja kun nouseva koite lähetti kultasäteensä Tiberin kalvolle, myös hänen mielensäkin selkeni ja hilpeällä tuulella hän laukkautti hevostansa kohden ihanata seutua.

Hän jo selitti Mesembrion huvilan jättiläis-rakennukset, kun näki komean simpukan-kuorilla koristetun, silkki-esiriipuilla varustetun kanto-tuolin tulevan vastaan tiellä; kaksi muulia kulta-valjaissa oli sitä kantamassa. Kanto-tuoli oli semmoinen, jossa siihen aikaan ainoastaan ylhäisinten naisten oli tapana kulkea. Kaksi orjaa kulki edeltä, kaksi takana.

Vieläpä suurempi oli Manlion hämmästys, kun hän näki ruman, rokon-arpisen miehenpään pistäyvän esiin silkkisten esiriippujen väliltä; hän tunsu hänet paikalla Aeviksi, mitättömimmäksi parasitiksi, joka oli valmis kahdesta sestertiosta kirjoittamaan kiitosrunoja mitä kurjimmalle gladiatorille, ja Carinon lempikoiralalle oli tehnyt suku-kirjan, todistellen muka, että se äidin puolelta johti alkuperänsä siitä naaras-sudesta, joka imetti Romuloa ja Remoa.

Manlius ei voinut nauruansa pidättää, kun näki runosepän eriskummaisen aseman.

"Mistä ajasta asti kannattaa keisari sinua, Aevius, kantotuolissaan, kuin suurisukuista jalkavaimoa?"

"Armahda minua, Manlius, äläkä minua naura, minä olen onnettomin runoilija, jonka maailma on nähnyt. Ajatteleppas kuinka hyvä tilaisuus tarjousi minulle nimeni ikuista muistia vahvistaa. Eilen jälkeen puolenpäivän sain kuulla, että Carinon käskystä joukko ihmisseurmaavia lahkolaisia oli äkki-armaamatta kiinni otettava Tiber-joen rannalla olevista kokouspaikoista; kohta vuokrasin hevosen, minulle aivan siunatun sopivan ratsun; niin oivallista tilaisuutta kanteleni mahtavuuden kautta saattaa nimeni ikimuistettavaksi ei ole mahdollista löytää. Siellä olisi tapahtunut jos mitä murhaamisia, ristiinnaulitsemisia, pikiin kastamisia ynnä muita runoilijalle verrattomia asioita, ja katsoppas kuinka minun kävi. Tiellä saattoivat Egyptin jumalat minut yhteen kirotun, hempeän naispuolisen pahanhengen kanssa, jota kanneksittiin tässä liikkuvassa taivaassa. Nainen viekoitti minulta pois salaisuuteni, houkutti minut sen jälkeen alas hevoseni selästä ja Junon tapaisella kavaluudella käski hän minua, pilviä tapailevaa Ixion'ia istumaan hänen luoksensa kantotuoliin; vaan sillä välillä kun minä toiselta puolelta kiipesin sisään, pujahti hän toiselta puolelta ulos ja hyppäsi hevoseni selkään, ja siinäpä hän nyt istui kuin Amazonien kuningas, ja nauraen vasten silmiä antoi hän minulle sen neuvon, että, jos olen

runoilija, pitäisi minun tulla toimeen pegasolla; siitä hän ratsasti sitä tietä, jonka olin neuvonut ja jätti minut tähän kapineeseen, joka on ajanmittaajaksi hitaisempi kuin tuntiasi, ja kun hän nyt varmaan onnellisesti pääsee tuon merkillisen tapauksen tanterelle, olen minä kahdella muullani joutunut niin eksesiksi että täytyy kääntyä takaisin Romaan."

Henkeänsä pidättäen kuuli Manlius parasitin[10] löpötystä.

"Kuka oli tämä nainen?" kysyi hän synkällä äänellä.

"Etkö sinä tunne hänen kantotuoliansa, Manlius? Ah sinä olet varmaan liian vieras Romassa tunteaksesi tätä kantotuolia ja liian kaukaa tulet. Nämät ovat käsittämättömän ja selittämättömän Glycerian kulkuneuvot, ja se, joka minua narrinansa piti, ei ole mikään muu kuin tuo jumalattareksi kiitetty Kirke[11] itse, jota kaikki kilpaa minun ja Carinon kanssa ihailevat, ja joka kaikkia kiduttaa, joka muuttaa ihailijansa pahanpäiväisiksi puhvelihärjiksi."

Manlius ei enää kuullut runosepän viimeisiä sanoja. Kun tämä lausui Glycerian nimen, tuntui hänestä, kuin olisivat raivottaret hänen sieluansa ruoskallaan piesseet, hän kannusti ratsuansa, ja rientäen tuulen nopeudella, joutui hän Mesembrion kartanolle.

Hymyillen tuli vanhus häntä vastaan oveen asti, ritarin kasvoista huomaamatta raivon, pelon ja epätoivon vaikuttamaa muutosta.

"Onko tyttäresi kotona?" kysyi Manlius, vavisten kaikissa jäsenissä, ja kun vanhus ei paikalla vastannut, kertoi hän tuskallisesti kysymyksen: "missä on tyttäresi, Mesembrius?"

Umpimielisenä veti ukko nuorukaisen syrjälle, joka malttamattomuudesta odotti vastausta, ja kuiskutti hänen korvaansa:

"Minä sen sinulle tunnustan, mutta ole siitä mitään tietävinäsi, hänen on tapanansa käydä kristittyjen kokouspaikassa. Hän on nyt mennyt sinne, eikä ole vielä palannut."

Vavisten nosti Manlius molemmat nyrkkinsä taivasta kohden ja huusi hirveällä äänellä:

"Oh, kirottu olkoon se taivas, jonka alla tämä on voinut tapahtua!"

Mesembrius astui hämmästyneenä taaksepäin ja kysyi oudosti: "mikä sinun on?"

Manlius tarttui hänen käteensä ja lausui synkästi:

"He ovat ryöstäneet tyttäresi!"

Vaaleana ja silmin tuijotellen vaipui vanhus alas istuimelle ja jupisi tukkeentuneella äänellä: "Glyceria!"

"Hyvinpä sinä osasit, se, se on hänet ryöstänyt. Ja minä mieletön kohtasin heidät, eivätkä nämät silmät heitä selittäneet, eikä tämä kurja sydän tuntenut, että Sofroniaa kuljetettiin muutamain askelien päässä minusta. Ah! älkööt jumalat enää minusta huoliko. Jos se voi tapahtua, että sisar vie sisartansa kuolemaan rakastajan silmän nähdessä, mikä on sitten teidän valtanne, Jupiter, Ormuzd, Jesus, Sebaoth, ja te muut onnea jakavat valtiaat? Perkeleet ovat maan herroina ja paha sattumus hallitsee. Lue sinä, vanha mies, kirouksiasi yhdessä minun kanssani, ala jo varhain aamulla, äläkä lakkaa, ennenkuin myöhään illalla. Sillä aikaa minä aivon olla toimessa."

Ikäänkuin saamattomassa hervottomuudessa sopersi vanhus:

"Tyttäreni — — Oh tyttäreni!"

Manlius pusersi huuliansa yhteen; hänen päätänsä pyörrytti:

"Tyttäresi! Toista tahdon kostaa, toisen surmaan."

Näin sanoen nousi hän hevosen selkään ja ratsasti täyttä laukkaa takaisin Romaan, katsomatta oikealle tai vasemmalle.

"*Panem et Cirenses!*"[12] tämä oli Roman kansan mielilause niin usein kuin se näki nälkää taikka kuin sille tuli ikävä.

Todellakin jalo oli tämä kansa; työnteon arkipäiväisiä toimia se ei koskaan tuntenut; keisarit jakailivat sille ilmaiseksi leipää, viiniä ja öljyä, jotka tavarat voitettujen maakunnat veroksi maksoivat; ja mitä huvituksiin circus-teaterissa tulee, koettivat keisarit kilpaa tehdä niitä mitä loistavimmiksi.

Carinus voitti kaikki muut juhlapelien vaihtelevaisuudessa ja saattoi niiden ylellisen komeuden mielettömiin asti.

Eräänä päivänä oli koko circus-teateri sannoitettu kultahiekalla, että tomupilvi, joka nousi juoksevien hevosten jalkojen alta, kimalteli päivänpaisteessa ja että Romalaiset, joiden vaatteihin se tarttui, tulivat kullattuna kotiin. Toisen kerran seisoi aivan kuin taikasauvan lyömästä kokonainen metsä circus'issa. Summattomia satalatvaisia tammipuita, jotka olivat juurinensa vuorimetsistä kaivetut, täysi-kasvuisia palmupuita, jotka olivat tuodut laivoilla Afrikan rannoilta, oli istutettu laajan taistelutanteron keskelle. Hämmästynyt kansa, joka sitä ennen oli edessänsä nähnyt kultahiedalla peitetyn erämaan, tuli nyt samaan paikkaan ihmettelemään aarniometsää, jonka varjossa itä- ja etelämaiden harvinaisimmat eläimet kuljeksivat. Siellä oli ihana giraffi, siellä ruma virtahevonen, siellä oli täydellinen paratiisi, jossa kultahedelmiä kasvavista puista kuului lintujen laulu, ja kiiltävä käärme oksilla kiertelihe sekä kesytön riikinkukko ja hyvänsävyisä kamelikurki varjossa höyheniänsä nyppeivät.

Kun kansa kyllästyi ihmettelemiseen, tuli joutsimiehiä, jotka ampuivat komeat otukset; senjälkeen hakattiin metsä pois ja seuraavana päivänä näki kansa sen sijassa meren, jonka pinnalla koko laivastot keskenänsä taistelivat verisiä tappeluja.

Ja kerran keskellä kesää, kun jokainen uuvuksissa haki suojaa päivän polttavasta helteestä, näki circus-teateriin käsketty kansa hämmästyen edessänsä talven.

Circus oli peitetty lumella, joka laivoilla ja vaunuilla oli tuotu tänne Norikum'in ja Gallian jäätiköistä, ja jonka päällä sata kulkusilla koristettua rekeä kiiti täyttä vauhtia; tällaisia ajokaluja ei ollut kukaan Romalainen ennen nähnyt. Circus-teaterin keskelle korkealle rakennettujen jäävuorten välillä makasi ihmeen kauniita mursuja pitkien hampaittensa nojassa, ja ympäröisen järven pinnalla, jossa silitetty lasi piti jääpeilin virkaa, rienteli taitavia luistajia silmänsiintävällä vauhdilla. — Palellen käärivät Romalaiset itsensä levättiinsä, unohtaen, että hiki tippui heidän otsastansa päivän kuumuudesta, ja kun luistajat lumilapioilla viskasivat lunta katselijoiden riveihin, silloinpa tuo korkea Roman kansa riemusta pyörryksissään kiljui innostuneita eläköön-huutoja keisarille, joka niin lempeästi piti huolta kansansa huvituksista.

* * * * *

Etsikäämme nyt Carinoa hänen omassa linnassaan. Käykäämme tämän hämmästyttävän suuren rakennuksen läpi, joka puutarhoineen sisälsi kokonaisen kaupungin-osan, niin tulemme kullattujen ovien kautta kadunkaltaisiin käytäviin, jotka päättyvät marmorisiin pylvästöihin. Laveissa atrium'eissa hyörii ja pyörii hoviväki, herroina olevat orjat ja orjina olevat senaatorit, joiden pääsää Carinon korusaliin ruskea-kasvoinen orja järjestää.

Autuaat ne, jotka näihin pääsivät! Ah, siellä ei ihminen ollut niinkuin maan päällä; tuohon loistavaan, soikeaan saliin ei päässyt vuorokautten eikä vuoden-aikojen vaihto tunkeumaan. Salissa ei ollut ikkunoita, kuulakkojen esiriippujen takaa levittivät lakkaamatta palavat lamput valoa, jonka kirkkaus oli jonkunmoinen keskiväli kuun ja auringon valon välillä. Jokaiselta vuoden ajalta oli täällä sen ihanuus lainattu; kesältä lämpimyyttä, jonka maan-alaiset torvet tänne toivat, talvelta jää, keväältä kukat, syksyiltä hedelmät. Carinus ei koskaan tietänyt, milloinko päivä valkeni, milloinko hämärtyi. Hänen luonaan oli ikuinen ihanuus.

Siellä hän makasi vuoteensa patjoilla, edessänsä katettu pöytä, ympärillensä nakurien joukko, tanssijoita, jalkavaimoja, eunukeita, laulajia, papukaijoja ja runoniekkoja.

Hänen näkönsä oli kaikenlaisista huvituksista uupunen nuorukaisen; hänen kasvonsa olivat kalveat ja täynnä suuria, punaisia kirpuloita; niitten muodossa uinaeli vajonnut mietous, hänen huulillansa ja poskillansa kiherteli muutamia ennen kasvaneita partahiuksia.

Kaksi eunukkaa vuorotusten oli ojentamassa keisarin huulille valittuja, monella päänvaivalla tehtyjä ruoka-lajeja, joista jokainen maksoi satojatuhansia, ja jotka ainoastaan harvinaisuutensa tähden miellyttelivät kitalakea; Carinus ei kurottanut kättään niitä ottamaan, vaan väänsi hankalasti suunsa pieliä ja viittasi silmillään ruokkijoillensa, että he itse söisivät tuon kalliin ruoan.

Toiselta puolelta nostivat ihanteellisen kauniit nais-orjat hänen huulillensa kultamaljoja, jotka hän kumminkin melkein koskematta jätti; viimein otti eräs frygialainen nainen suuhunsa hyvänhajuista

Kyprian viiniä ja tarjosi Carinolle huulistaan tuon muutoinkin hurjentavan juoman. Tämä uusi keino antoi uuden kehoituksen keisarin tylsälle aistille, ja hän antoi juottaa itseensä hänen korallihuulistaan.

"Tuon naisen teen puolisoiksi", sanoi hän samassa, kääntyen erään pää-orjan puoleen.

"Eilen sinä otit, herrani, yhden, jotka isä on prokonsuli."

"Hänestä luovun. Mitä on tämän isä?"

"Kankaan-kutoja sinun hovissasi."

"Minä teen hänet prokonsuliksi."

"Tämä on yhdeksäs vaimosi neljän kuukauden kuluessa."

Carinus otti nuoren naisen viereensä istumaan ja painoi päätänsä hänen syliinsä. Hänen ympärillään tanssittiin ja laulettiin, ja hänen edessään lausuela Aevius runoelmiaan, antamatta tanssin ja laulun häiritä itseensä. Häpeemättömällä imartelemisella kiitti hän jambi-värssyissään kaikellaisia kauneuksia, joita ei Carinolla ollutkaan, hänen ruusunpunaisia poskia ja hänen rohkeata mieltänsä. Röyhkeällä laveudella kuvasi hän juhlallisia leikkejä, eikä sallinut rauhaa Jupiterille eikä Apollonille, saadaksensa ylistää Carinoa heitä korkeammaksi.

"Oh minua painaa niin, minua ahdistaa niin, en tiedä mikä", vaikeroi Carinus.

Pari, kolme orjaa juoksi paikalla hänen luoksensa, tyynyjä kohentamaan, hänen hiuksiansa suunnittelemaan ja hänen nuttuansa väljentämään.

"Oih, vieläkin painaa, vieläkin ahdistaa!"

"Kenties Aevion värssyt sinua ahdistavat?" kysyi Marcius, hänen parran-ajajansa.

"Se on mahdollista; herkeä Aevius!"

Nöyrällä katsannolla kumarsi runoilija, vaikka hänen sydämessään riehui ääretön viha parran-ajajaa vastaan, joka oli hänen värssynsä keskeyttänyt.

"Mikä nyt vieläkin minua kiusaa", kirisi äkeissään Carinus. "Arvatkaat se jo; vai täytyneekö minun itse ajatella teidän edestänne? Jokin asia minua kiusaa, jokin minua vaivaa, oh, minä tahtoisin suuttua."

"Minä arvaan", puhui parran-ajaja, "nämät muutamat partakarvat kiusaavat sinua, jotka töröttävät sinun jaloissa kasvoissasi ja häpeemättömästi vaivaavat ylevää nenääsi ja huuliasi. Anna ajaa ne pois, taikkapa kentiesi revitä ne pois. Sinun kasvosasi ovat muutoinkin niin kauniit kuin neitosen ja vieläpä kauniimmaksi ne tulisivat, jos ei tuo miehuuden ilkeä jälki niitä rumentaisi."

"Mahdat olla oikeassa", sanoi nuorukainen, ja antoi nytkiä partansa pois, ja niin oli hän tyytyväinen parran-ajajansa, että hän, toimen loputtua, määräsi hänet prefektiksi.

Samassa kuului melu oven takaa. Vieläpä tunnettiin Mesembrius ukon ääni, joka väkivoimalla pyrki sisään Carinon eteen.

Galga, jättiläismuotoinen trakilainen orja, pidätti häntä ja käski hänen tulla seuraavana päivänä, sillä Carinus nyt muka nukkui.

"Jo täällä käyn kymmenettä kertaa", telmäsi vanhus. "Ensimmäisellä kerralla sanoit hänen nukkuvan, toisella hänen syövän, kolmannella hänen kylpevän, neljännellä, ettei hänellä ollut aikaa. Minä tahdon häntä puhutella."

Ankaralla painimisella ajoi Galga vanhuksen ulos atriumista; parin, kolmen orjan täytyi tarttua häneen kiinni, ennenkuin saivat hänet ovesta ulos.

Carinus oli tyytyväinen Galgaan.

"Sinä, joka niin hyvin osaat vartioida oveani, ansaitset tulla Roman kansleriksi."

"Enkö minä mitään ansaitse, herrani?" kysyi Aevius, peläten, että hän jäisi ilman armolahjoja.

"Sinulle rakennutan temppelin, jossa jokainen runoilija on paneva esikoisensa sinun alttarillesi."

"Kiitoksia, oi Augustus! temppelistä ja esikoisista, jotka alkavat runoilijat kirjoittavat, mutta Tuskulum-huvila?"

"Hyvin tiedät, millä ehdolla sen olen luvannut."

"Jos suloisen puheeni voimalla, kieleni medellä ja runouteni lumouksella taivutan Glycerian, tuon mailmallisen jumalattaren armoansa sinulle osoittamaan. Enkö ole tuonut häntä luoksesi?"

"Olet kyllä, mutta mitä se minua hyödyttää? Kun tämä viekoitteleva kummitus oli ihanuutensa voimalla aina hulluuteen asti rakastuttanut minua ja houkuttanut minua salaisuuksiani ilmoittamaan, hän yhtäkkiä naurahti minulle, sysäsi minut pois luotansa ja jätti minut."

"Eikö ollut sinun mahdollista väkivallalla pidättää verkkoon joutunutta haltijata."

"Kysy orjiltani, kuinka hän heidän kanssansa menetteli. Kun käskin heitä pidättämään tuota kirottua noitavaimoa, sieppasi hän itselleen maljan, jossa oli viiniä, ja jupisi sen yli muutamia outoja luotteita; paikalla leimahti astiasta tulta ja savua. Siinä samassa ryntäsi hän hirveän näköisenä kohden palvelijoita ja huusi heille kaikuvalla äänellä: 'Kuka ei paikalla laskeu kasvoilleen maahan, hänet muutan alakärsäksi!' Miehet lankesivat heti maahan ja tuo rohkea noita astui heidän päällitsensä ovelle, jossa hän ovenvartijoilta loitsi pois näön, etteivät kolmeen päivään voineet toinen toistansa nähdä. Mutta, oh Aevius, miksi pakoitat minua puhumaan niin pallon? miksi väsyttät ajatuksiani ja ryöstät rauhan kieleltäni?"

Aevius ei arvellut omaa kieltänsä niin kalliiksi ja puhui teko-innolla:

"Jalo Carinus! Tämä nainen ei sinulle ole kyllin arvoinen, hän ansaitsee vaan sinun ylenkatsettasi. Paljon arvoisempaa aarretta säilytän sinulle, jonka rinnalla Glyceria on kuin piikivi verrattu timanttiin, kuin tähti päivään, tavallinen viini Jumalain juomaan, nektariin ja neilikka Jumalain-ravintoon, ambrosiaan."

"Kuka hän lienee?"

"Tämä on neiti, toinen vaan on leski. Tämä ei vielä tunne rakkautta, kun toinen jo on oppinut vihaamaan, ja kuitenkin on hänen kauneutensa tehnyt suurempia ihmeitä kuin toinen. Hän on kristitty neiti, joka äsken vangiksi otettuna useitten kumppaliensa kanssa sinun käskysi mukaan suljettiin leijonien tarhaan; ja mitä kummaa! nälkäiset pedot tulivat kesyiksi sen neidon nähtyään ja kyyristyivät nöyrästi hänen jalkojensa juureen. Itse sen näin, oi keisari, ja hämmästyneenä katselin häntä. Spoliariumin vartija vei hänet silloin pois leijonien keskeltä ja heitti hänet hurjimpien illyriläisten legiona-soturien valtaan. Mutta kuule, minkä ihmeen hän teki siellä. Hetken päästä olivat kaikki sotamiehet polvillansa hänen ympärillään, ja niinkuin olisivat kuunnelleet tietäjän puhetta, katselivat he hartaalla innolla hänen huuliansa ja kastelivat hänen käsiänsä kyynelillä, ja kun tribunit tahtoivat kiskoa neidon pois, antaaksensa hänet toisille, kääntyivät he päälliköitään vastaan, antaen viimeiseen mieheen asti hakata itsensä maahan hänen puolestansa."

Carinus nousi liikutettuna vuoteelta, hänen silmissänsä rupesi tavaton tuli kiiltämään. Hän sysäsi luotansa äsken otetun puolisonsa ja viittasi Aeviolle.

"Tuo eteeni tämä neito."

Runoilija riemuitsi tästä käskystä ja riensi vankihuoneelle, keisarin sineettisormus muassansa.

V.

Sofronia oli yksin suljettu erityiseen vankihuoneeseen. Päivän valo pääsi ainoastaan pienen ympäröidyn ikkunan kautta sisään paistamaan ja kun se värisi polvillansa olevan naisen päällä, näytti kuin olisi taivaallinen kirkastus levinyt hänen ympärillensä.

Sofronialla oli lumivalkoinen päällyshame, joka oli yhtä puhdas, kuin hänen kirkas sielunsa. Hänen kasvoillansa asui taivaallinen rauha.

Vankihuoneen ovi aukeni ja sisään astui pitkävartaloinen, jalo naishahmu, antaen kullasta raskaan kukkaron ovenvartijalle, joka jätti oven hänen jälkeensä auki.

Saapunut nainen oli verhottu raskaaseen silkkinnuttuun, joka timanttisoljilla oli kiinnitetty hänen olkapäällensä, hänen uhkeita hiuskäheriään ympäröitsi kiiltävä kultavanne keskellä päätä, ja vaikka siitä riippuva välkkyvä huntu oli hyvin hieno, ei ollut mahdollista sen läpitse selittää hänen kasvojansa. Sen

poimut todistivat hänen aatelista kauneuden-tuntoansa, ja sen reunoja alaspainavat raskaat helmet ylhäistä säätyä.

Sofronia katsoi kohden silkin kohisemista ja kun hän näki naisen edesssänsä, kysyi hän hämissään: "Mitä minusta tahdot, romalainen nainen?"

Nainen nosti huntunsa ja hänen ihanan kauniit kasvonsa tulivat näkyviin: otsalla asui vakavuutta, huulilla suloa, poskien kuopissa salainen viehäytys ja synkissä silmissä tuo syvä kuvailematon mietiskeleminen, johon hienot kätkevät kaikki mitä eivät selväksi selitä, viehättävä lumousvoima joka kasvojen juonteessa, ja kieltäytyvä alakuloisuus, tuo ihmeellinen pilvien ja päivänvalon vaihto, joka taivaalla sanotaan ilman vempoleksi, mutta ihmisen kasvoilla himoksi.

Sofronia, kun näki nämät kasvot, säikähti ensiksi, mutta ojensi heti hymyillen hänelle kätensä, ja lausui ystävällisesti: "Sisareni Glyceria."

"Älä ojenna minulle kättäsi", puhui surullisella äänellä nainen. "Älä minua syleile. Ensiksi, kun huomasit minut, pelästyit minua. Nämät kasvot sinua kauhistuttivat — ja sinä lienet oikeassa. Neljään vuoteen emme ole toisiamme nähneet, ja näiden neljän vuoden kuluessa olet kuullut minua vastaan lausuttavan niin paljon kirouksia mitä kunnian-arvoisimmista huulista, ettei ilman syytä sinua hirvittänyt, kun kasvoni tunsit."

"En koskaan lakannut sinua rakastamasta."

"Mielelläni sen uskon, mutta älkäämme siitä puhuko. Sinua opettaa uusi oppisi rakastamaan vihamiehiäsi; minua ovat elämäni vaiheet opettaneet luopumaan kaikesta, joita rakastan. Mutta olkoon tämä, miten olikin, ei ole nyt aikaa valituksiin. Salaa tiedän edeltäpäin, että huomispäivänä huvitukset circus-teaterissa päättyvät kristittyjen martyrien kidutuskuolemalla."

"Tapahtukoon Jumalan tahto!" sanoi Sofronia, pannen kätensä ristiin rinnalleen.

"Taivaan nimeen! se ei saa tapahtua. Kaksi kertaa olen tahtonut sinua pelastaa, kaksi kertaa olen myöhistynyt; nyt minä tulin aikaisemmin. Vaihettakaamme vaatteita, ota minun huntuni; vartalosi on samankaltainen kuin minun; ei kukaan voi vaihetusta huomata. Ulkona odottaa sinua orja satuloidun hevosen kanssa, tunnin perästä olet isäsi ja kultasi turvissa."

Täynnä tuskaa ummisti Glyceria silmänsä, silmänluomilla särkien kyynelen. Itseksensä ajatteli hän: "minun isäni, minun kultani."

"Ja sinä?" kysyi Sofronia.

"Minä jään tänne sinun sijaasi."

"Ja huomispäiväiset circus-pelit?"

"Ne päättyvät minun kuolemallani."

"Ei koskaan!" lausui Sofronia ylevästi kiistaten vastaan.

"Miksi niin? Sinua rakastavat ne, jotka minua vihaavat, ja joitten säälivää hymyä tahtoisin itselleni ansaita vaikka monen vuoden tuskilla. Jos toisen meistä täytyy kuolla, miksi juuri sinun, jonka vuoksi he joutuisivat toivottomuuden valtaan; miksi ei paremmin minun, jonka kuolemata he siunaisivat? Sinä säästät muille autuaan elämän, minä otan itseltäni katkeran."

Sofronia tarttui molemmilla käsillään sisarensa käteen, ja hänen puhtaat silmänsä katsoivat toisen synkkiin, katuvasiin, vetistyneisin silmiin.

"Sinä olit se nainen, joka sinä yönä, kun minut otettiin vangiksi, tarjosi minulle hevosen pelastukseksi."

"Miksi tämän sanot?"

"Muistatko, mitä silloin vastasin?"

"Sanoit, ettei kristityn tule vaaraa paeta."

"Sen jäljestä olen nähnyt monenlaatuista kuolemata ja sanon sen uudestaan. Jos Jumala tahtoo, että hänen nimensä tulee ylistetyksi verikuolemani kautta, tapahtukoon niin; ilolla otan vastaan marttyrikruunun, joka ympäröitsi Vapahtajan otsaa, ja siunaava olen sitä kättä, joka minulle aukaisee oven taivaan autuuteen. Oh, kuolema ei ole tuskaa niille, joitten ilo aikaa kuoleman jälkeen."

"Mutta ne, jotka tänne jätät?"

"He tapaavat minut jälleen toisella puolella hautaa."

"Johon toivottomuus on heidät saattava? Ah, kuule minua, Sofronia. Sinun puolestasi rukoilee nyt kaksi olentoa, jotka molemmat minua kiroovat. Jos valitset tämän kauhean kuoleman, et ole heitä toisessa maailmassa tapaava, sillä elämän kauhistukset seuraavat heitä Hadesiin asti; oh anna minun kuolla, anna minun joutua unohdukseen, ei kukaan ole itkevä, ei kukaan siunaava, ei kukaan takaisin haluava; isäsi saisi yhtenä päivänä kahdellaisen onnen, toisen että sinä eläisit, toisen, että minä olisin kuollut."

"Ei ole niin katkera sydän valmis kuolemaan, oh Glyceria!"

"Luuletko, etten voi kuolemaa levollisesti silmään katsoa?"

"Ei autuaasti. Kuolema on uusi valo sille, joka uskoo, mutta ikuinen pimeys sille, joka ei usko."

"Tulkoon tämä pimeys minulle. Minua vaivaa jo yhden elämän kuorma; en halua elää uudestaan, tahdon haihtua pois, tahdon unohtua, tahdon levätä näkymättömässä haudassa, jättäen tämän loistavan mitättömyyden, jossa ainoastaan suru on todellinen. Elä sinä ja iloitse aina!"

"Ei Glyceriani! minkätähden piti sinun kasvojesi noin synkiksi muuttua?"

"Niinkö sanot? Ennen muinoin ei ollut meidän välillämme mitään eroitusta. Mieleni oli kirkas, kasvoni olivat iloiset, kuin sinunkin; niin yhtäläisiä olimme myös sielunkin puolesta, että isämme usein oli vaikea erottaa meitä toisistamme. Vieläpä rakkautemme esine oli sama; emmekä sitä toisiltamme salanneet, vaan teimme sen sovinnon, että jos hän toisen valitsisi, toinen tytyväisesti luopuisi hänestä."

"Jos hän olisi sinut valinnut, olisimme nyt molemmat onnelliset."

"Sallimus minua hallitsee, oi sisareni! Jumalat eivät niin tahtoneet. Salaiset kädet johtavat ihmisten onnea ja kiihoittavat heitä elämän kautta; ken on se, joka voimiinsa voi luottaa? Mies, jolle vaimoksi menin, oli kurja libertini, joka tuli juuri silloin, kuu Manlius minut hylkäsi. Hän näytti minulle selittämättömän kirjeen, joka isäämme vastaan todisti, antaen ilmi, että hän oli osallinen salaliittoon Carinoa vaataan, ja pakoitti minut sillä tavalla itsellensä menemään."

"Ja tämänkö tähden isäni sinut kirosi?"

"Hän ei koskaan peräytä kirousta. Asia päättyi. Tämä kurja orja menetti päänsä, sillä keisari sattui minut näkemään. Tästä hetkestä on koko elämäni ollut sotaa, jossa minulla on aseina ollut imarrus ja viettelys. Isääni minun täytyi puolustaa joka hetki. Kaikki ihmiset täällä vihaavat häntä. Keisari häntä vihaa, sillä hän ei mairittele, hovilaiset häntä vihaavat, sillä hän on rehellinen, kansa häntä vihaa, sillä hän on rikas, kaikki syntiset häntä vihaavat, siliä täällä pidetään kunnollisuutta kapinaliittona syntiä vastaan. Suojellakseni hänen harmaata päätänsä täytyi minun valloittaa koko Roma, keisarista plebeijeihin asti. Siellä olin Carinon juomingeissa, annoin amfiteaterissa rahvaan minulle käsiänsä taputtaa, ja kurjien hovilaisten minua hiemailla. Kuinka monta kertaa olen minä repinyt rikki Mesembrion kuolemantuomion, houkutellessa ja pakottaen sitä vakojien, kansan-yllyttäjien, senaattorien, liktorien ja itse Carinonkin käsistä."

"Ja tämän tähden isäni sinut kirosi."

"Hän oli oikeassa. Se ei ollut Roman patricion tyttärelle sopiva käytös. Ah, hän ei koskaan saa tietää tätä, sillä jos hän tietäisi, että hän semmoisella pinnalla elää, tappaisi hän itsensä."

"Sinä tiesit myöskin, että uskolaisteni piilopaikka löydettiin, ja senkötähden riensit tänne edeltäpäin."

"Kaksi päivää ennen aivoin Manliolle siitä tiedon antaa, mutta häntä inhotti astua minun huoneeseeni. Nyt ei ole enää mahdollista muulla tavalla sinua pelastaa, ja tähän onnetar parhaiten tytynee. Joka ansaitsee ja tahtoo kuolla, hän kuolokoon, mutta jotka iloitsevat elämästä ja sitä ansaitsevat, olkoot onnelliset. Niin on hyvä. Lähde takaisin isäsi ja kultasi luo, Sofronia, ja menkää sitten kauas, kauas täältä pois."

Nyyhkien lankesi Sofronia sisarensa kaulaan. Hetken mielenliikutuksessa kuvautui hänelle kokonaisuudessaan elämän onnen kiiltävä kuva ja hän näki edessään hyväilevän isäkultansa, joka niin monta kertaa oli sanonut häntä silmänsä valoksi, joka niin suurella huolella suojeli häntä pienimmästäkin tuulosesta, ja rakastavan nuorukaisen, jonka puhdas rakkaus lupasi pitkiä vuosia tulevata autuutta. Naisen sydämen voima murtui tästä kiusaavasta kuvasta, ja voimatonna vaipui hän sisarensa syliin, joka rohkeana ja katkerana katsannoltaan sulki hänet syliinsä, niinkuin sotajumalatar toisen Jumalan valtakuntaan kuuluvan samansukuisen enkelin.

"Riennä täältä pois", puhui nainen; sisarensa olkapäille kiinnittäen avaran viittansa ja sitoen kultaisen vyönsä hänen vöillensä. "Lähde rohkeasti mihinkä orjani sinut viepi. Circus-teaterin meluavassa sekasorrossa ei ole kukaan vaihtoa huomaava."

"Ei, en voi sinulta tätä uhria ottaa", huusi Sofronia, omaa sydäntänsä vastaan taistellen, "Jumala sen kieltää."

"Sinun Jumalasi on rakkauden Jumala", lausui Glyceria synkistynein kasvoin, "jos et tämän rakkauden tähden voi pelastaa itseäsi, vannon sinulle, että tämä päivä on oleva maailmalle kauhistuksen päivä. Minä tunnen kaikki ne luotteet, jotka pimeyden olentoja värissyttävät, joita lausuttaessa tärisee vanha maa ja tähdet kiittävät taivaan rantaan asti, mukaansa vetäen maan kansat ja hengähtäen kalmeata rutonkuolemata elävien päälle. Jos sinä uhraat itsesi Jumalallesi, uhraan minä Roman minun jumalilleni, ja kiroon sitä niin, että vuosisadat ovat löytävät ainoastaan kuninkaallisen purppuran riepuja."

Kalpea tyttö vapisi synkkäkasvoisen sisarensa käsissä.

Tyynesti kiinnitti tämä päästänsä otetun kultavanteen sisarensa hiuskähäriin ja veti hunnun hänen kasvoilleensa.

"No niin, nyt olet pelastettu. Jos kysyvät, kuka sinut pelasti, sinun täytyy vastata, ettet tiedä. En tahdo, että minun kohtaloni kenenkään sydäntä surettaisi. Pidä nimeni salassa."

Nyyhkien halasi Sofronia sisartansa, jonka sylistä hän ei voinut irtautua; Glyceria joudutti häntä.

"Joudu jo, älä minua suutele. Ei ole hyvä minua suudella. Paha onni on kiinnitetty minun huuliini."

Mutta Sofronia suuteli häntä kuitenkin. Tuossa samassa astui Aevius sisään henkivartijoiheen.

"Meidät on annettu ilmi", huusi Glyceria, ruumiillansa suojellen sisartansa. Tuimalla äänellä huusi hän sitten Aeviolle: "Kuka on sinut tänne lähettänyt, kurja sykofanti?[13] Sinä erehdyt, tämä on vankihuone, eikä mikään juominkitila."

"Se on kultainen häkki, josta yhden kyyhkysen sijasta löydän kaksi."

"Pane värssyihisi mauttomat pilapuheesi, äläkä minua niillä vaivaa, lähde matkoihisi."

"Mielelläni, jos sinä tahdot tulla mukaani; mutta keisari on lähettänyt minut tänne."

Glyceria kuiskasi kiireesti sisarensa korvaan:

"Älä ilmoita, että olet sisareni, sillä, jos saavat sen tietää, on isäsi hukassa."

Ja samassa hän kääntyi sotamiesten puoleen.

"Te rohkeat! Ettekö minua tunne? Minä olen tuo hirveä Glyceria, joka lähetän tulisadetta teidän leiriinne, joka ajan joet tulvillensa teidän eteenne ja tuon teille talvea sydänkesänä, että te siitä kuolette, kuin karpäset syksyllä. Ettekö muista Triviota, jonka suutuksissani muutin hirveksi, ja jolle vasta silloin annoin takaisin hänen ihmismuotonsa, kun koirat olivat repineet hänet rikki. Oletteko linnani edessä nähneet nuo ihmismuotoiset karyatidit,[14] jotka oveni kamanaa kannattavat ja jotka näyttävät, kuin he alinomaa silmillänsä katselisivat ohitsekulkevia. Nämät ovat olleet minua vastaan uppiskaisia nais-orjia, jotka henkäykselläni muutin kiveksi. Tahdotteko, että asetan teidät tähän seinään kivipatsaiksi? Vai teenkö teidät pedoiksi, jotka huomenna circus-teaterissa repivät toisiansa kuoliaksi? Kuka uskaltaa kätensä nostaa? Kuka rohkenee tielläni seisoa?"

Taika-uskoisella pelolla poistuivat sotamiehet syrjään naisen tieltä; ainoastaan Aevius astui hänen eteensä.

"Taivaallisen kaunis nainen. Tarpeetonta työtä lienee muuttaa nämät pojat eläimiksi; parempi olisi muuttaa minun sydämeni kiveksi, ettei se palaisi rakkaudesta sinua kohden. Mutta salli minun kumminkin nyt viedä tämä kristitty nainen keisarin katsottavaksi; toisten hän tahtonee sinuakin mielellään nähdä, mutta tätä nykyään hän tahtoo tätä. Jos kunnioitat minua kostollasi, ei ole minulla siihen mitään vastattavaa. Henkeni ja sydämeni ovat sinulle alttiina, mutta käsilläni vien Carinon

käskyn mukaan tämän tytön pois."

Glyceria kuiskasi kiivaasti sisarellensa: "Nyt jo uhkaa sinua suurempi kauhistus, kuin kuolema. Mutta ole luja. Tuohon viitaan, jonka äsken puin päällesi, on terävä tikari kätkettynä — sinä olet Romalainen, ei minun tarvinne muuta sanoa."

Puristettuaan Sofronian kättä, Aeviolle silmäystäkään suomatta, riensi hän samassa nopeasti pois sotamiesten väliltä, jotka syrjäytyivät hänen tieltänsä.

VII.

Hämmästyneenä jäi Sofronia seisomaan Carinon oven viereen.

Mitä hän täällä näki, oli hänestä hirveämpi kuin vankihuoneitten kidutuskoneet ja petojen luolat.

Juopuneita orjia venyi maassa laulaen ja maljoja kilistäen päihtyneiden senaatorien kanssa. Tuossa sait nähdä naisvaatteisin puettuja miehiä, joitten kasvot olivat värjäytyt, ja jotka harppujen mukasoinnolla lauloivat rivoja dithyrambi-värssyjä; päässänsä heillä oli naisseppele ja sen päällä häväisty tammiseppele, rehellisen kansalaisen entinen koristus; valtakunnan etevimmät virkamiehet, konsulit, praefektit, tribunit, olivat muuttuneet satyreiksi[15] ja fauneiksi,[16] ja tanssivat inhoittavilla liikenteillä kuultaviin huntuihin puettujen hovinaisten kanssa. Tämän pirullisen tanssin keskellä makasi Carinus, ollen purpuri-vaipallensa itse suurin häpeä. Hänen kasvojensa tylsistyneet juovat olivat viinin, hekumallisten himojen ja kemujen kautta uudestaan kiihtoneet, ja hänen hiuskähärästään tippui tuoksuvata öljyä.

Sofronia säikähtyi tätä näkyä, jossa, jos minne katsoi, samanlaisia haamuja tuli näkyviin, ja ensi kerran elämässään unohti hän Jumalan, joka on likimpänä joka paikassa, jossa vaara on suurin. Mutta kuka voipi muistella Jumalan läsnä-oloa siinä, missä on saatanalle pystytetty alttari.

Vavisten tuskasta kurotti kristitty nainen kättänsä kohden kultaista viittaa, itsekään sitä huomaamatta ja sisarensa kehoitusta muistamatta. Mutta kun tunsu tikarin kahvan kädessään, rohkaisi hän taas yht-äkkiä mielensä; heti tuli hänestä taas rohkea, vakava romalainen nainen; sallimatta itseänsä taluttaa, astui hän ujusti tanssijain joukkoon ja seisahtui korkeana ja ylevänä Carinon eteen.

"Sinäkö olet se, joka sanot itsesi Roman keisariksi?" kysyi hän häneltä äärettömällä ylenkatseella.

Hymyillen kohosi Carinus vuoteeltansa ja viittasi telmääjille, että vaikenisivat.

"Mistä ajasta asti osoittaa tämä sana keisari inhoa ja häpeätä", jatkoi Sofronia, luoden uljaat silmänsä Carinon. "Mikä kirottu onni saattoi sinutkin Romaan kokoilemaan ympärillesi kaikkea, mikä on häijyä ja kurjaa, sekä opettamaan syntiä hallitsemaan, joka on syntysin jumaliesi temppelistä? Etkö tunne maan tärisevän jalkojesi alla, etkö kuule taivaan jyrisevän ylitsesi? Lähenevien barbarilais-miljonien jyrinä ei aja sinua unestasi, että saisit oppia, kuinka et ole herra, vaan tomua maan päällä, joka paljaasta Jumalan henkäyksestä raukenet mitättömyyteen, etkä tule paremmaksi kuin maa, johon sinut haudataan."

Kääntyen Aevion puoleen lausui Carinus.

"Todella et ole minua pettänyt. Tämä on kummallinen nainen, erin-omaisen kaunis nainen; raivoo vaan, ole suutuksissa, kiroominen enentää kauneuttasi; mitä enemmän kiroot, sitä hartaammin palaa mun rakkauteni."

"Sinä olet kerran palava perkeleitten liekkien keskellä! Sinun ylitsesi elää näkymätön tuomari, joka tuntee sydämesi ajatukset, ja nämät kasvot, joiden nyt näet hymyilevän ympärilläsi, olet vihan päivänä näkevä vääntelevän tuskasta ja itse olet oleva samassa kadotuksessa."

"Panteonin kautta! Tämä muoto puuttuu vielä jumalien keskuudesta. Aevius, tuo minulle kuvanveistäjä. Rakentakaat temppeli ja asettakaat siihen tämän jumalattaren kuva ja hänen nimensä on oleva: 'Venus bellatrix.'"[17]

Eräs hoviin kuuluva taideniekka hyökkäsi paikalla sisään, piirustin ja vaksipalanen kädessä. Kainolla hämmästyksellä huomasi Sofronia, että, samassa kun Aevius muodosti hänen nuhtelevia sanojansa värssyiksi, kuvanveistäjä koetti kuvata hänen korkean vartalonsa muotoa.

Nainen vaikeni paikalla, eikä enää sanaakaan puhunut eikä kasvojansa vähintäkään muuttanut.

"Jouduta työtäsi, Sextus, jos tahdot kuvata Venus bellatrixin muotoa", lausui Carinus kuvanveistäjälle, "hetken päästä muuttuu hän Venus victa'ksi." [18] Kuin nälkäinen käärme puikelsi hän samassa likemmälle naista, kiinnittäin silmänsä hänen kasvoihinsa.

Sofronia seiso kalpeana niinkuin kuva.

"Noh, mikset jo raivoo? Ole suutuksissa. Tämä enentää satakertaisesti sitä hekkumaa, jota sydämeni tuntee; soimaa, kiroo, herjaa; minä rupeen sinua halaamaan, suutelemaan ja tulen hulluksi ihastuksesta."

Tyttö pysyi äänetönnä ja hänen kasvonsa kylminä.

"Ah, tahdotko kylmillä kasvoillasi minua jähdyttää? Sinä huomaisit, että kainoutesi puna ja vihasi liekki minua ihastuttivat ja nyt olet olevinasi kuin olisi kainous ja viha yht-äkkiä kasvoiltasi haihtuneet, ryöstääksesi minulta nautinnon suloisimpaa ihanuutta. Orjat, temmatkaat pois hänen päällysvaatteensa."

Äänetönnä tempasi Sofronia tikarin viitan alta ja katseli rohkeasti ympärillensä.

Hämmästyneenä pysyi Carinus samassa asemassa, jossa hän oli tämän arvaamattoman liikkeen hetkenä. Kaikki seisoivat kuin lumottuina, ainoastaan Aevius pysyi rohkeana. Hiipien astui hän liukkaalla hymyllä likemmälle neitoa.

"Kaunis nainen, älä unohda, että olet kristitty. Jumalasi ankarasti rankaisee sitä, joka väkivallalla itsellensä kuoleman oven aukaisee, ja itsensä taikka toisen tappaminen on samanlainen synti uskontosi mukaan; velvollisuutesi on joka tapauksessa kärsiä, mitä Jumalasi sinulle suo, oli tämä tuskan kuolema tai hetken olo Carinon sylissä. Älä unhota, että olet kristitty, ja että moni kristitty nainen ennen sinua on kärsinyt tätä martyyrin-lajia."

Sofronian kädessä vapisi puoleksi kohotettu tikari.

Aevius astui vielä askeleen häntä kohden.

"Muista, että olet kristitty nainen", lausui hän, viekkaasti katsellen tikaria, valmiina rohkealla tempauksella ryöstämään sitä hänen kädestänsä.

"Mutta minä olen myös romalainen nainen!" huusi Sofronia, muistaen sisarensa sanoja, ja salaman nopeudella syöksi hän tikarin sydämeensä.

Hän oli tarkalla kädellä iskenyt, sillä kahvaan asti tunki ase hänen sydämeensä. Romalaiselle neidolle oli kunnia taivaallista autuuttakin pyhempi.

Silmänräpäyksessä vaipui hän maahan ja kuoli.

VIII.

Sillä aikaa isä ja sulhanen turhaan hakivat hukkunutta lemmittyänsä.

Ainoastaan salaa oli heidän mahdollista tiedustella, sillä Sofronialla ei ollut julkista turvaa.

Mesembriota ei ollut moneen aikaan Romassa nähty, ja kaikkia kummastutti, kun tämä arvoisa mies taas ilmutui forum-torille elehvantin-luisen sauvan nojassa ja joka askelella huoaten.

"Ah, sinua hyvää vanhusta, harvoin sinut Romassa enää näkee", huusi hänelle hyvänhajuinen patrikilainen teikari; "Probon kuolemasta asti emme ole sinua nähneet,"

"Minä olen vanha ja kivulloinen, hyvä Pompejanus. Töintuskin saan enää jalkani liikkumaan, ja sinua en tuntisi, jos et puhuisi, niin heikoiksi ovat silmäni hiveltyneet."

"Mutta minkätähden et tahdo Romassa asua?"

"Jos vaan näkisit nuo kauniit nauriit, jotka kasvavat kasvitarhassani, et varmaankaan käskisi minua Romaan tulemaan. Näin vanhaa ihmistä ei mikään huvita niin paljon, kuin persikkapuitten siitös-oksat."

Siinä samassa tuli lähettiläs Kapitoliosta saapuville ja lausui Pompejanolle kuiskaten:

"Carinus on luopunut purpurista veljensä Numerianon hyväksi."

Mesembrius kuuli välistä niin hyvin, että kuiskaamisestakin voi selon saada.

"Mitä puhut", huusi hän kiihkeästi, "Carinus on luopunut hallituksesta, ja Numerianus tulee keisariksi. Vivat! Vivat!"[19]

"Sinä tunnet Numerianon? Minkälainen mies hän on?" kysivät hätäisellä katsannolla hovimiehet.

"Minkäläinenkö mies? Sankari, Romalainen, jonka kautta Roman kulta-aika on uudestaan alkava, kunnian päivä uudestaan meille koittava. Noita loistavia sotia, joita Roma kävi puolta maailmata vastaan, on Numerianus jatkava. Me kaikki lähdemme mukaan. Ah, uudestaan syntyy jalo aikakausi. Itsekin aivon istua hevosen selkään ja lähteä sinne, jossa jokaisen rehellisen miehen tulee olla saapuvilla; en ole vielä niin vanha, etten voisi kuolla miekka kädessä."

Kiihkeällä innostuksella puhui ukko eikä hän enään nojaantunut sauvaansa, ja erään tuttavan, joka tuli Kapitolion puolelta, tunsu hän jo sadan askeleen päästä. Tämä oli Quaterquartus auguri.

"Kapitoliostako tulet, Quaterquartus? Noh, mitä kuuluu?"

"Minä jo sen ennustin", sanoi auguri mahtisella vakuutuksella; "senaatti ei hyväksynyt luopumusta ja pakoitti Carinon ottamaan purpurin takaisin."

Mesembrius painui paikalla sauvansa nojaan.

"Ai jalkojani! oh tuota leiniä molemmissa polvissani! Mitä minä olen puhunut, vanha hupsu? Minäkö istuisin hevosen selkään, vaikka ainoastaan nojatuolissa voin istua. Niin hupsu on vanha ihminen. Minäkö menisin sotaan, vaikka näen niin huonosti, ett'en voisi eroittaa vihollista hyvästä ystävästä? Naurakaat vaan, hyvät ystäväni, naurakaat vaan tälle vanhalle, hupsulle miehelle. Oh, jalkojani!"

Kovasti ähkyen astua hoiperteli hän taas edelleen. Tiellä tapasi hän Manlion.

"Oletko mitään tietoja saanut?" kysyi Manlius.

"Huomenna tunkeudun väkivallalla Carinon luo. Ja sinäkö?"

"Minä menen Glyceriata hakemaan."

"Ja murhaat hänet, ennenkun hän saa mitään puhutuksi."

"Älä huoli, vaikka olisi hän lumousvoimalla varustettu, on hän kuoleman oma. Huomenna tapaamme toisiamme Carinon atrium-salissa. Ota miekka mukaasi."

Manlius läksi Pons-sacer sillan luo.

Tritonikuvan edessä istui siellä tuo vanha ämmä, joka oli hänelle antanut sormuksen. Nähtyänsä Manlion, nousi hän ja astui hänen eteensä.

"Onko sinulla sormus, ylevä herra?" kysyi hän.

"Katso; tuossa se on."

"Tahdotko seurata minua?"

"Senpätähden minä tulin."

"Neljä päivää olen täällä sinua odottanut. Mikset ole ennen tullut?"

"Ilo ei koskaan myöhään tule", lausui Manlius katkerasti ja antoi johtaa itseänsä puutarhojen, syrjäteitten ja katettujen käytävien kautta, siksikuin hänen saattajansa aukaisi pienen, viheriäksi maalatun vaski-oven, ja ottaen häntä kädestä kiinni vei hänet umpipimeän käymäsolan kautta pumpyriäiseen pylväs-saliin, joka valonsa sai yhdestä ainoasta katossa olevasta pumpyriäisestä akkunasta.

Täällä nainen poistui kutsuaksensa käskijänsä.

Manlius katseli tarkastellen ympärillensä. Aivan toista oli hän luullut näkevänsä romalaisen vallasnaisen salissa: itämaan kukkiin päättyviä jaspis-pylväitä, ruusuvettä suihkuavia lähteitä,

lempikohtausten kuvia, hekumallisten voiteitten hajulla lämmitettyä ilmaa, purpuraisia lepuvuoteita, hopeisia peilejä. Kaiken tämän sijaan näki hän kylmän, korkean, temppelinkaltaisen salin, jonka seinillä näkyi suurenmoisia kuvia sankareista ja tappeluista; ja keskellä salia ei ollut muuta, kuin vanhan kaljupäisen miehen marmorinen rintakuva.

"Tökkohan Glyceria täällä asunee?" ajatteli hän itseksensä, mutta samassa kuuli hän nimensä mainittavan.

Hän kääntyi. Hänen edessään seisoivat pitkävartaloinen, vaalea nainen koristelemattomassa, lumenvalkoisessa vaatteessa, joka peitti hänet kokonaan kaulaan ja käsiranteisiin asti. Tämä ei ollut lempiseikkailusten kotipuku. Ja kuitenkin muistuttivat nämät kasvot surkuttelevalla tavalla rakkautta. Surullinen, epävakainen, kalvava katumus asui jokaisessa kasvojen piirteessä, jotka olivat kuin kauneuden kuihtuneita kukkia.

Manlius tunsi hänet Glyceriaksi. Hänen verensä tulvasi kuohuen aivoihin, hänen kätensä pusersi miekan kahvaa. Mutta hän ei tahtonut häntä tämmöisenä tappaa, luullen tämänkin ainoastaan viehättelyksen juoneksi, jonka harjoittamisessa tämmöiset naiset ovat niin oivallisia. Jos on hekumallinen voitettava, kohtelevat he häntä hempeydellä; jos on sankari, astuvat he hänen eteensä Minervan muodossa; jokaisen miehen eri luontoa myöten sovittavat he pukuansa, mieltänsä, vieläpä kasvojensakin muotoa, jotta jokainen heidät tuntee erilaisessa muodossa. Manlius ei voinut Glyceriaa näin surullisena murhata, hän tahtoi odottaa sitä hetkeä, jona nainen rupeaisi puhumaan rakkaudesta, aikoen ensimmäisen haluavaisen hymyn palkita miekan iskulla sydämeen.

Pää syvälle vaipuneena seisoivat nuori nainen kolmen askeleen päässä Manliosta, ja lausui tuskin kuultavalla äänellä:

"Myöhään tulet, hyvin myöhään."

Manlius vastasi masennetulla vimmallalla. "Onko kentiesi rakkaus semmoinen hedelmä, joka kypsyy liiaksi, jos sitä kauan säilytetään?"

Pelästyneillä silmillä katseli Glyceria Manliota. "Mikä siihen syynä, että minulle puhut rakkaudesta?"

"Etkö ole minua sentähden kutsunut, että sopottaisimme toisillemme autuudesta, riemusta ja suloisesta hekumasta?"

"Ennen aikoihin olisin riemuinnut noista sanoistasi, nyt minua hirvittää, kun noin minulle puhut."

"Etkö lujasti usko kauneutesi olevan niin lumoavan, että joka sinut näkee, paikalla unohtaa kaikki naiset, jotka hän ennen on nähnyt?" lausui Manlius, ja jo oli miekka puoleksi vedetty ulos tupesta.

Kuin olisi hän katsonut läpi-näkymättömään pimeyteen, katseli Glyceria Manliota kasvoihin ja kysyi hämmästyneenä: "Myös hänetkö, joka tänä hetkenä kuolleena maassa?"

Manlius säikähti, hänen äänensä tukehtui ja hänen kasvonsa olivat vaaleammat kuin huoneen valkea seinä.

Hän tahtoi lausua Sofronian nimeä, mutta ei saanut sitä huuliltansa; hän horjui taaksepäin ja nojautui käsillään pylväseen.

Glyceria astui häntä likemmäksi ja tutki vakavalla katsannolla hänen kasvojansa, kuin olisi hän lukenut hänen sieluansa.

"Manlius Sinister!" puhui hän tyyneellä, levollisella äänellä: "Unennäköni ovat minulle ilmoittaneet, että tulet minua tappamaan, ja minä tiedän hyvin, että puristat viittasi alle kätketyn miekan kahvaa. Se ei voi minua surettaa. Ainoastaan se minua surettaa, että luulet minua morsiamesi murhaajaksi."

Manlius huokasi ja koko hänen ruumiinsa värisi salaisesta kauhistuksesta, ja äänellä, joka kuului, kuin olisi maan alta tullut, kysyi hän: "Kuinka he hänet tappoivat? Repivätkö pedot hänet palasiksi? Vai heittivätkö he hänen hennon ruumiinsa polttavien liekkien valtaan? Puhu! Kerro minulle perinpohjin ja selvästi, kuinka he kiduttivat hänet kuoliaksi. Minä sen tahoon kuulla?"

"He eivät vieneet häntä kiristyspuille, vaan Carinon juominkeihin."

"Ah!" huudahti Manlius vallattomassa vimmassa ja peitti kasvonsa. Pian hän kuitenkin taas otti kätensä niistä pois ja puhui levollisesti: "Jatka, äläkä unohda mitään. Kuvaile minulle tätä kurjuutta kohdasta kohtaan, kuinka he pitkin likaa laahauttivat tätä alttarikuvaa? Puhu."

"Sitä he eivät tehneet. Eräs nuori romalainen nainen, joka tahtoi häntä pelastaa, vaihtaen vaatteita hänen kanssansa vankihuoneessa, katki, kun tämä tuuma kävi tyhjäksi, väkipuukon hänen vyöhönsä, ja

hän tappoi itsensä, ennenkuin miehen käsi sai häntä koskea."

Manlion silmästä vierähti kyynel. Miekka putosi hänen kädestänsä.

"Te kaikki taivaan jumalat, siunatkaat tätä naista tikarin tähden! — Etkö tiedä, kuka hän oli?"

"En tahto, että hänet tuntisit."

Manlius hengitti vapaasti, kuin olisi hän herännyt hirveästä kummitus-unesta.

"Minä kiitän sinua tästä tiedosta, kiitän."

Jotain kauheata oli tässä kiitoksen lausumisessa.

"Mutta vaara ei ole vielä loppunut; Carinus, jonka kalmeille kasvoille naismarttyrin veri oli pirskunut, vaipui taintuneena takaisin lepovuoteellensa, ja hänen vapisevassa sielussaan välähti tämä ajatus: kun nainen on näin altis kuolemaan, kuinka alttiit surmatyöhön ovat hänen isänsä ja miehensä, kun tästä saavat tiedon? — Ei kukaan tuntenut Sofroniaa, mutta isäni olo Romassa on jo nostanut huomiota, ja vaikka hän ei julkisesti kuulustele tyttärensä, rupeevat jo ihmiset aavistamaan, että murhattu nainen oli hänen tyttärensä. Sentähden teitä molempia huomenna käsketään Carinon luoksi, ja hän kysyy teiltä: 'tunnetteko tätä ruumista, joka on löydetty murhattuna kristittyjen vankihuoneesta', ja teille näytetään morsiamesi. Ole luja sydämessäsi sinä hetkenä, Manlius; he eivät saa nähdä kyyneltä silmässäsi, kun katselet ruumista; sinun tulee sanoa, ettet tunne sitä; muuta kasvoosi huolettomiksi, sillä jos annat itsesi ilmi, olet kuoleman oma."

"Minä? Minäkö muuttaisin kasvoni huolettomiksi?" puhui Manlius itsekseen houreissaan. "Minäkö en olisi tuntevinani häntä, kun hän kuolleena makaa minun edessäni? Minäkö sanoisin etten ole koskaan häntä nähnyt!"

"Vai luuletko, että Carinus voi jättää miehen henkiin, jonka vaimo on kuollut hänen kauttansa?"

"Sinä olet oikeassa", lausui katkerasti ritari, "Manlius oppii teeskentelemään."

Ja hän nauroi kauheasti.

Glyceria lankesi polvilleen hänen eteensä ja paljastaen hänelle kauniin rintansa, lausui hän syvästi huoaten.

"Ja nyt — — — ota miekkasi ja pistä sydämeeni."

Manlius hymyili.

"Vai unesi ennustavat, että tulen sinua murhaamaan? Hm! Sinä olet kaunis nainen, Glyceria, todellakin viehättävä muoto. Onko totta, mitä sinusta puhutaan, että Carinus sinua niin hartaasti jumaloitsee?"

"Vieläkin enemmän minä häntä vihaan. Minkätähden tämän kysyt?"

"Katso, sentähden, että minua haluttaa tietää, soitko koskaan Carinolle lempesi?"

"En koskaan hymylläkään."

"Ja kuitenkin hän uhraisi itsensä päivällä sen yön tähden, jonka hänelle antaisit."

"Jos hänelle annan yön, Styxin nimeen! se on ikuinen yö!" huusi Glyceria kovalla äänellä, leimuavien kasvojen.

Manlius astui hänen luoksensa ja tarttui hänen käteensä.

"Katso, unesi ovat valehdelleet, en tapa sinua, Glyceria. En tapa, en; minä aivon ottaa sinut vaimokseni."

Hämmästyneenä veti Glyceria kätensä nopeasti takaisin.

"Manlius, tämä iva on katkerampi kuin kuolema."

"Ei — minä rakastan, minä rakastan sinua."

"Manlius, älä näin minua tapa, älä näin. Ennen terävällä miekallasi."

"Minä rakastan sinua. Jos sisartasi rakastin, näen nyt hänen kuvansa sinun kasvoissasi, ja jos

mielenhaikeus minua siitä kalvaa, että hänet kadotin, täytyy minun paeta sinun luoksesi, sinulta saadakseni lohdutusta. En usko mitään siitä, mitä maailma sinusta puhuu, minä otan sinulta entisyytesi pois, ja teen sinut siksi, mitä sisaresi oli. Minä vien sinut takaisin isäsi luo, ja annan hänen siunata sinua samalla siunauksella, jonka hän sisarellesi lausui. Sinulle annan kaikki, mitä sisarellasi oli, sinä saat pitää hänen koristelematonta pukuansa, myös hänen nimensäkin puen päällesi, ja rupeen kutsumaan sinua omaksi Sofroniakseni."

Vavisten irtautui Glyceria Manlion käsistä, joka hempeästi veti häntä rintaansa vasten; sykkivin sydämin ja leimuavin kasvoin riensi hän sieltä pois, voimatta sanaakaan vastata Manlion hurmaavaiseen puheeseen.

Manlius katseli hänen jälkeensä ja lausui katkerasti itsekseen poistuvan naisen jäljestä: "Vai niin, enkö jo osaa teeskennellä?"

IX.

Niinkuin Glyceria edeltäpäin oli vakoojiltaan tiedustellut, kävivät jo seuraavana päivänä Carinon liktorit Manlion luona käskemässä häntä Carinon luo.

Manlius ei odottanut heidän käskemistään, vaan meni itsestään.

Koristelemattoman sotapukunsa sijaan puki hän yllensä väljän, kukkas-kankaisen silkki-togan (levätin), semmoisen, kuin sen ajan tekarit käyttivät; hiuskähäriänsä voiteli hän hyvänhajuisella öljyllä, sormiinsa lateli hän sormuksia, kehräsluittensa ympäri kääri hän vaimoväen koristuksia ja myös varpaisinkin pisti hän sormuksia, jotka kiilsivät sandalien (virsuin) läpi; ja koko kasvonsa maalasi hän täyteen pieniä, punaisia pilkkuja, että hänellä näytti olevan aivan yhtäläisiä kirpuloita, kuin itse Carinollakin. Tämannäköisenä astui hän verkalleen, kopeasti pää pystyssä, Carinon atriumiin, joka oli täynnä hänen tapaansa puettuja hovilaisia, jotka kadehtien katselivat nuorukaisen erin-omattain loistoisaa pukua. Ainoastaan sitä eivät he voineet ymmärtää, minkätähden hän oli maalannut kirpuloita kasvoihinsa.

Manlius kumartui maahan asti Carinon eteen, joka tervehtimisen tapa Persian hovista oli tullut Romaan. Itse Aevionkin täytyi myöntää, ettei hän semmoisella nöyryydellä voinut kumartaa, kuin Manlius.

Sen perästä tarttui hän Carinon levätin reunaan ja suuteli sitä tavalla, joka oli niin kunnioitusta täynnä, että ainoastaan innokkaimmat Juutalaiset voivat niin hartaasti Thoraansa suudella.

Carinus tahtoi näyttää ankaralta.

"Jo on neljä päivää mennyt siitä, kuin tulit Romaan, ja vasta nyt tulet eteeni", puhui hän nuhdellen Manliolle.

"Oh, jalo keisari", lausui Manlius verrattoman suloisella äänellä, kymmenen kertaa kävin Atriumissa ilmoittaakseni sinulle sanomia, jotka tuon mukaani Aasiasta, mutta yhtä monta kertaa olen saanut kuulla, että nautit iloa, jota jumalien sopisi kadehtia, enkä kuulu noiden raakojen sotamiesten joukkoon, jotka karkaavat ovesta sisään tärkeiksi luulluin sanominensa, ja vievät sinulta ilon hetken, jota eivät koskaan enää voi antaa takaisin."

"Hyvä, sinä olet oivallinen mies; mitä uutisia siis toit Persiasta."

"Ei ole missään eloa, oi keisari, muualla, kuin missä sinä olet. Maan kaikki valtakunnat ovat ainoastaan Roman vastakohtia. En tahdo sinua väsyttää ikävillä sotajutuilla. Sota on ainoastaan siksi hyvä, että muriseva kansa vähenee; minkätähden siis sinua sillä häiritsisin."

"Aivan oikein, Manlius. Puhu muista asioista."

"Sinun hyväksesi ovat kaikki havaintoni. Olen barbarimaissa nähnyt harvinaisimpia asioita ja aina sinua muistelin. Afrikassa näin hevosia, joitten kiiltävälle nahalle oli juovitetuna pitkiä viivoja, ja joitten kaltaisia ei kukaan keisari circus-teaterissamme vielä ole näyttänyt. Minä annoin muutamia Alexandrian maaherralle, että hän lähettäisi ne sinulle. Indian meressä löytyy koteloinen, joka köyttää itseänsä kiinni kallioon kuiduilla, jotka ovat niin hienoja kuin hämähäkin langat. Näistä langoista valmistetaan siellä kankaita, jotka ovat kiiltävämpiä kuin silkki. Katso, minä toin sieltä sinulle kappaleen sitä lajia,

jota ainoastaan kruunupäät hallitsijat käyttävät."

Ja nyt antoi Manlius keisarille loistoisin vaattein, jonka hän oli tuonut Indian rajalta, sillä tarkoituksella, että siitä tulisi Sofronian morsiuskappale.

Keisari katseli hämmästyneenä sitä erinomaisten kaunista vaatetta.

"Manlius! minä määrään sinut senaatoriksi."

Hovilaiset alkoivat kateellisesti katsella Manliota. Parran-ajaja, joka kaikista enimmäksi piti huolta Carinon suosioista, tahtoi, kun ei voinut soimata tuotua vaatetta, kumminkin kostaa Manlion kasvoille.

"Mistä olet tuot kirpulat itsellesi saanut, Manlius? Näytähän siltä, kuin olisivat kärpäset pahasti menetelleet rutuullisten kasvojesi kanssa."

"Sinä olet barbari, Marcius. Nämä kirpulat ovat kasvoilleni maalattut. Tämä on ylevin muoti, jonka olen Persian hovissa oppinut."

"Onko siellä tapana käyttää kirpuloita?" kysyi Carinus, jonka kasvot Marcius tavallisesti maalasi valkoisiksi ja punaisiksi.

"Ainoastaan ylimyksillä. Nämä omat tunnustähtiä, joilla ylhäiset eroavat yhteisestä kansasta. Mutta tiettyä on, että tämän asian ymmärtäminen vaatii ylevämpää kauneuden tuntoa, kuin mitä sinulla Marcius on; pitää tietää, minkätähden ja kuinka suuresti nämä pilkut muuttavat kasvot kauniimmiksi. Tyhjä, ikävä, sileä ruma, kuin sinun, jossa, kun sitä katselee, ei näe muuta, kuin valkoista ja punaista, on plebejistä (halpasukuista) aistia. Apollonilla on myös kirpulaiset kasvot."

Manlius tiesi hyvin, että Carinus mielellään sanoi itsensä Apolloniksi.

Hovilaiset hämmästyivät tätä rohkeata valhetta.

"Sanonpa vieläkin kerran, että Apollonin kasvot ovat kirpulaiset, sillä Apollonin kuva on aurinko, ja eikö aurinko ole täynnä pilkkuja? Eikö ole taivas itse tähdillä varustettu, ja eivätkö tähdet ole taivaan kirpulat, samaten kuin kirpulat ovat kasvojen tähdet? Älä siis, Marcius, soimaa tätä kruunupäitten aistia."

Carinus viittasi Marciolle, että hän pesisi pois maalin hänen kasvoistansa.

"Jumalalliset kasvot!" huusi Manlius ihastuneena; "voi jumalattomat ovat ne, mitkä kasvoistasi ovat peittäneet kirpulat, joita sulotarten kädet runsaalla huolella oli niihin luoneet. Tulkaat, ystäväni, nämä kasvot olkoot meille esi-kuvana."

Ja hovimäki astui riviin Marcion eteen, joka maalasi kirpuloita heidän kasvoihinsa, aivan kuin oli Carinolla.

Tästä hetkestä tuli Romassa ylhäisimmäksi muodiksi maalauttaa kasvot kirpuloisiksi.

"Manlius!" puhui keisari, "minä määrään sinut Roman prefektiksi."

Manlius oli voittanut kaikki keisarin suositut.

Aevius oli toivottomuuteen vaipunut.

"Mihin vertailen tästälähin keisaria värssyissäni, kun ruusut ja lemmekekukat ovat lakanneet olemasta kauniita?"

"Vertaile hänet kuninkaalliseen panteriin", opetti hänelle Manlius, ja runoniekka oli siihen tyytyväinen.

Tällä hetkellä tuli Mesembrius. Atriumissa kuuli hän, että Manlius jo oli sisällä, ja riensi hänen jäljestänsä. Ovesta näki hän vävynsä ja hämmästytti hänen ulkonäköänsä.

"Onko tuo histrioni (näyttelijä) Manlius?" kysyi hän itsekseen, katsellen Manlion pitkää silkki-togaa (viittaa) ja kirpuloilla maalattuja kasvoja. "Olitko Glycerian luona", kysyi hän sitten matalalla äänellä.

"Olin", vastasi Manlius.

"Tapoitko hänet?"

"En."

"Silloin ymmärrän muutoksesi. Tähän asti on madosta tullut perhonen, sinä olet muuttunut siksi leijonasta. Minä surkuttelen sinua."

Ja samassa astui vanha senaatori arvokkaana keisarin luo, ja seisahtui sauvansa nojaa hänen eteensä.

"Carinus keisari. Minä olen tullut sinun luoksesi valittamaan, taikka, jos se sinua enemmän miellyttää, armoa pyytämään. Minulla oli ainoa tytär."

"Onpa toinenkin", keskeytti häntä Aevius.

"Minä sanon, yksi ainoastaan minulla oli. Silmieni valo, vanhuuteni turva. Houkuteltuna vieraasen uskoon vietiin tämä tyttö kumppaleineen vangiksi salaisesta yö-atrasta. En tahdo kanssasi uskon asioista riidellä, Carinus, mutta minä luotan sinuun, että kuuntelet vanhan miehen rukousta, joka on harmaantunut Roman palveluksessa, ja annat hänelle hänen ainoan lapsensa takaisin."

Carinus nousi kankealla arvollisuudella vuoteeltaan ja kuiskasi jotain eunukillensa. Sitten kääntyi hän Mesembrioon.

"Senaatori, en tietänyt tyttäresi olleen vangittujen lahkolaisten joukossa; jos sen olisin tietänyt, olisin jo kauan aikaa sitten antanut hänet sinulle. Tyttäresi oli kaunis, niinkuin sanoit?"

"En sitä ole sanonut, herrani."

"Tuskalla täytyy minun sinulle sanoa, että kaunis tähän seuraan kuuluva neito mennä yönä murhasi itsensä vankihuoneessa."

"Katsele ruumista, senaatori, ja jos se ei ole sinun tyttäresi, niinkuin minäkin hartaasti toivon, niin etsitän häntä ja lähetän hänet kotia."

Mesembriolle oli tämä armo niin tuskauttava, että hän unohti kiittää.

Eunukki tuli takaisin; hänen jäljestänsä kantoi kaksi, orjaa puulavalle asetettua ruumista, joka oli peitetty pitkällä vaipalla.

Aevius veti peitteen ruumiin päältä.

Mesembrius säikähtyi hirveästi. Veri kohosi yhtäkkiä hänen päähänsä. Hänen äänensä tukehtui. Hän ei voinut liikkua. Niin seisoi hän muutamia hetkiä, — siksikuin valloillensa pääsevän tuskan huudolla hyökkäsi ruumiin päälle:

"Tyttäreni, suloinen tyttäreni!"

"Häntä siis minun tulee pelätä", kuiskasi Carinus.

Raskaasti huoaten halaili Mesembrius ruumista. Kuolema antoi Sofronian kasvoille rauhansa, tuon taivaallisen kirkkauden, joka jo hänen eläissänsä oli hänelle omituinen, kaikki oli hänessä niin, kuin olisi hän nukkunut, odottain äänen huutavan, että hän uudestaan heräisi.

"Oi suloinen, kaunis tyttäreni", puhua tyrski vanha mies, "minkätähden piti sinun jättää minut tänne? Jos halusit kuolla, miks'et sitä minulle unessani ilmoittanut, että minäkin olisin mukaasi mennyt? Mitä enää voin rakastaa mailmassa, jossa et sinä ole? Miksi eläisin minä, lahonnut, kuiva puu, jolta kukoistava oksanen on taitettu pois? Etkö enää voi ainoatakaan sanaa, ainoatakaan hymyä minulle suoda. Ennen olit niin puhelias, niin ilomielinen; oi minkätähden täytyi minun elää vanhaksi?"

Isä ei huolinut keisarista eikä hovilaisista, vaan antoi kyyneltensä vapaasti vuotaa, kätkien kasvonsa tyttärensä silmäliinaan.

Viimein joutui kuitenkin hänen mieleensä, että hän yksin itki ja himeästi rupesi hän ajattelemaan, että täällä toinenkin oli, jonka tuli Sofronian kuolemata itkeä.

Tuolla seisoj Manlius. Kylmäkiskoisin, pensein kasvoin puhutteli hän Carinoa. Hänen kasvojensa muodossa ei huomattu vähintäkään surua.

Kauhistuneena tempasi Mesembrius nuorukaisen kättä.

"Eikö ole sinulla yhtäkään kyyneltä, kun morsiamesi makaa edessäsi murhattuna?"

Carinossa syntyi epäluulo ja hän katsahti yhtäkkiä Manlioon, hovilaiset kääntyivät salaisella pahansuonnilla hänen puoleensa.

"Morsiameni!" kysyi Manlius kummastuneena. "Erehdytpä varmaan, vanha

Mesembrius."

"Ovatko Raivottaret mielesi riivanneet, kun et muista, että ainoastaan kolme päivää sitten pyysit minulta tyttäresi avioksesi ja että myöskin lupasin hänet sinulle."

"Tyttäresi kyllä", vastasi Manlius järkähtämättömällä vakavuudella, "muttei tätä, vaan Glycerian."

"Ole kirottu", huusi Mesembrius katkerimmassa mielen raivossa, ja huolimatta keisarin läsnä-olosta, kuolleesta tyttärestänsä ja henkeänsä uhkaavasta vaarasta, hyökkäsi hän hourupäisenä ulos salista.

Mutta juuri tämä hourupäisyyden raivo hänet pelasti.

"Joudu hänen peräänsä, Galga", huusi Carinus, "ottakaat hänet kiinni. Tältä mieheltä on pää katkaistava."

Galga riensi senaatorin perään. Eunukit veivät ruumiin pois. Manlius otti käteensä harpun ja viritti Carinon huviksi suloisen arabialaisen nuotin.

Mesembrius juoksi sillä välin palatsin kautta. Orjajoukko väisti häntä, peljäten hänen vimmattuja kasvojansa, ja antoi hänen päästä ulos portista. Hänen hurjat sanansa saattoivat paikalla kansaa saapuville ja ennenkuin Galga oli saanut hevosen, ja pretorianein ratsujoukon kanssa päässyt hänen jälkiinsä, tulvaili jo kokonainen suuri kansanjoukko ukon ympärillensä.

Thrakilainen jättiläinen syöksi telmäävän kansan keskelle, ja ojentaen toista kättänsä, tavoitteli sillä Mesembrius harmaata päätä, miekallansa eroittaaksensa sitä kaulasta, mutta vanha Romalainen viskasi voimalla, jota ei olisi voinut odottaa hänen ikäiseltään, raskaan sauvansa jättiläisen päähän, että hän otsa musertuneena kaatui maahan. Sitten hyppäsi hän hänen hevosesensa selkään, johti vimmastunutta kansaa kohorttia vastaan ja ajoi sen silmänräpäyksessä pakoon. Ennenkuin uusia voimia saatiin kokoon kapinan hillitsemiseksi, katosi Mesembrius eikä häntä sen jäljestä enää voinut löytää.

X.

Manlius jäi sinne Carinoa huvittamaan; hän opetti tanssijattarille Indian bajaderien huimaavia tansseja, hän soitti uusia lauluja huilua puhaltaville pojille ja sepitteli hexameter-värssyjä, jotka sointuivat paremmin kuin Aevion, sekä pisteli joka uutta ruokalajia aljettaessa ja joka makiaa juotaessa mitä sukkelimpia vaihto-värssyjä.

Carinus lahjoitti tässä ainoassa illallisessa tälle uudelle lemmityllensä, jota kaikki kadehtivat, satatuhatta sestertiaa, ja kun hän häneltä kuuli, että Teutionian naiset eräällä saippuanlailla vaalistavat hiuskähäriänsä merenkullankeltaisiksi, lupasi hän Manliolle, koroittavansa hänet Gallian yläpäälliköksi, että hän voisi hänelle lähettää tämmöistä saippuaa, joka tekee hiukset valkoisiksi, sillä sitä tapaa siihen aikaan Roman ylimyksissä aivan hulluuteen asti harrastettiin.

Juomingit kestivät myöhäiseen. Ulkona oli kyllä vasta ehtoopuoli, mutta ken ei tietänyt, että illalliset olivat alkaneet varhain, voi luulla, että jo keski-yö oli mennyt.

Carinus kaatoi maahan juomasarveen jääneen viinin, sillä osoittaen, että aikoi juoda jonkun maljaa, ja tarjosi sen sitten Manliolle.

"Kauniin Glycerian malja."

"Ja sinun, Carinus", vastasi Manlius, tarjoten omaa sarveansa takaisin.

"Manlius!" puhui Carinus hehkuvin poskin, "tiedätkö, että olen jo yhden miehen Glycerialta murhannut?"

"Hyvin siinä teit, Carinus, ainoastaan sillä tavalla on minun mahdollista tulla hänen toiseksi mieheksensä."

"Mutta tiedätkö, minkätähden hänet murhatin?"

"Sentähden, että hän oli arka vaimosta. Se hupsu! Ovatko jumalat luoneet päivänvalon sentähden, että yksi ainoa sen anastaisi, eikä muille antaisi siitä mitään. Rosvoja ja varkaita ovat ne, jotka salaavat kauniin naisen maailmalta, eivätkä suo, että muidenkin olisi sallittu häntä rakastaa."

"Manlius! Kummallisesti mahtaa sinun käydä, jos vapaasti saan häntä omistaa. Taidat tietää, että hurjasti rakastan vaimoasi."

"Se on sinun asiasi, Carinus. Salvan takana en aivo häntä pitää. Jokaiselle tulee olemaan vapaa pääsö hänen luoksensa."

"Helposti voit olla jalomielisyyttä näyttävänä. Hän on tarpeeksi luja salpa itsellensä. Yksi ainoa muistutus suustani saattaa satatuhatta miestä edessäni vapisemaan, mutta turhaan käytän koko voimaani saadakseni tätä ainoata naista taipumaan."

"Ja kuitenkin osaa tämä nainen rakastaa. Ah, minä tiedän varmaan, Carinoa, että kun nämät hiljaiset oluet, joita sinä ovet tottunut suljettuna näkemään, iltasilla aukenevat minulle, vaihtaisit riemulla kanssani valta-istuimesi niin, että sillä aikaa, kun minä hallitsisin, sinun sijassasi valtakuntaa, sinä hallitsisit minun sijassani huoneessani."

Kuin olisi joku sähkö-aine häntä värisyttänyt, hyökkäsi Carinus ylös paikaltansa.

"Lemmettären nimeen! Pääsisinkö vapaasti hänen luoksensa? Istu valta-istuimelleni, hallitse nimessäni orjiani ja valtakuntiani, murhaa lemmittyjäni, käännä Roma nurin, tyhjennä aarrehuoneeni, jos vaan annat minulle huoneesi avaimen."

"Olkoon kauppa tehty. Antakaat kirjoituslehti ja kynä. Kuules, mitä kirjoitan Glycerialle ja lähetä se hänen asuntoonsa: 'Rakas, jumaloitu vaimoni, tänään aivon viipyä luonasi ehtoohämärän ja aamukoitteen väliä. Sydämeni halua lohdutustasi. Kypron viini kivistää otsaani, ruususeppeleesi on sammuttava sen polton. Kun iltatähti, rakastuneitten valo syntyy, sammuta silloin lamppusi, ettet huomaa, jos kyynel sattuisi nousemaan silmääni, vaan ainoastaan tunnet suudelmani. Siksikuin aamukoite taas rupeaa palamaan, viivyn luonasi autuaana. Ikävöivä miehesi, Manlius Sinister.' Lähetä palvelija viemään tämä kirje, ja ota tämä sormus; kun ovella sen näytät, sinut päästetään sisään, Glycerian nuoret naiset vievät sinut sinne, jossa hän sinua odottaa."

Carinus kuunteli janoisella haluavaisuudella Manlion kaikki sanat, joka kylmällä verellä ojensi hänelle sormuksen ja kirjeen. Hän vapisi eikä voinut puhua. Hän viittasi orjalle, että veisi Manlion kirjeen Glycerian asuntoon.

Hämmästyen ja kuiskaten kokoutuivat hovilaiset yhteen ryhmään.

"Kuinka onnellinen ihminen sinä olet, Manlius", kuiskasi Aevius, kumartaen uutta lemmittyä. "Miks'ei minulla ole semmoinen onni, että Glyceria minua rakastaa, ja niin kylmää verta, että voisin hänen rakkautensa luotani heittää."

Vähän ajan päästä tuli orja takaisin, tuoden Glycerialta kirjeen, jonka Manliolle jätti.

Manlius ojensi sen keisarille.

"Sinulle on tämä kirjoitettu, lue."

Vapisevilla käsillä kääri Carinus kirjekierroksen auki ja luki palavin silmin.

"Manlius! Kirjeesi vapisee kädessäni. Tuhat tunnetta riehuu sydämessäni, tuska, halu, pyhä kammo ja mieleton rakkaus. Vaikka olen lumottuna, olen kuitenkin tuskissani. Minä soisin, ettet tulisi, mutta jos tulet, en voi puolustaa itseäni sinua vastaan. Minä tunnen itsessäni voimaa ja halua luopua koko maailmasta, mutta sinun ainoa hengehdyksesi vie minulta kaiken voiman; minä olen kurja nainen, joka rakastaa, ja rakkaudesta on tullut hurjaksi. Oi, jää pois! Glyceria."

"Se on sama kuin 'tule'", sanoi Manlius huolimattomasti peittäen itsensä vuoteelle.

Carinus käski esiin kantotuolinsa, johon orjat hänet nostivat.

"Semmoista ei kukaan vielä ole tehnyt", kuiskasi parran-ajaja kateudella, "että morsiamensa houkuttelee toiselle."

"Sinä tulet siksi aikaa Roman herraksi", lausui Carinus Manliolle. "Käske esiin nimeni allekirjoittaja; mitä sinä käsket, se on minun käskyni. Sinä hallitset valtakunnassani?"

"Ja sinä minun taivaassani."

Orjat nostivat kantotuolin hartioilleen, vetivät nostimet kiinni ja läksivät keisaria viemään.

Hovilaiset seisoivat vavisten ja kasvot nöyränä Manlion ympärillä, jonka keisarin mieleton oikku

hetkeksi oli tehnyt maailman herraksi.

Manlius makasi keisarin vuoteella ja haki hovilaisten keskeltä sitä, joka kovimmin vapisi hänen katsantonsa edessä, ja käski häntä lähestymään.

Tämä oli Marcius, parran-ajaja, mieli-oikusta tehty pretorianein prefektiksi.

"Sinäkö olet pretorijoukkojen päällikkö", kysyi häneltä Manlius.

"Aivan niin, korkea keisari", vastasi tämä, teeskenteleväisesti pyörittäen silmiänsä.

Manlius nauroi.

"Siis myönnät minulle kuitenkin keisarin arvonimen. Jos olen keisari, mestattanen nyt sinut sentähden, että nauroit kasvoilleni, pitäen minua narrina. Minä tunnen ansiosi."

"Oi herrani!"

"Minä tunnen ne hyvin, ja aivon niitä palkita. Sinä olet tottunut verenlaskuun ja sinusta pitäisi siis tulla hyvä sotamies; olet taitava järjestämään hiuskäpäriä; se osoittaa päällikkötaitoa; ja tyvenellä mielellä osaat poskista nytkiä karvoja; se osoittaa tasapuolisuutta ja ankaruutta. En ole tyyväinen itämaisen sotajoukon päälliköihin Numeriaan ja Diocletiaan; minä määrään sinut näitten sotajoukkojen päälliköksi. Lähde paikalla Trakiaan. Kunnollinen kirjuri! kirjoita keisarin nimi tämän käskykirjan alle."

Marcion päätä pyörrytti tämä hänelle osoitettu armo.

Hovilaiset katsoivat kummastellen toisiansa, miettien, mitä Manlius, jos tällä tavalla aikoi niitä palkita, jotka häntä olivat pilkanneet, oli tekevä niille, jotka olivat hänelle hymyilleet.

Käskykirje tuli valmiiksi. Kirjuri kirjoitti keisarin nimen sen alle. Marcius läksi hämillänsä paikalla pois.

Kadehtivalla ähkäämisellä kumartui Aevius Manlion eteen. Tämä huomasi hänen ponnistuksensa ja käski runonsepittäjän luoksensa.

"Sinä tulet Marcion sijaan pretorianein prefektiksi ja neljä tuhatta markkaa sinä jakaillet sille oivalliselle sotajoukolle, jonka ainoa toimi on olla minun henkivartijoinani. Sitä varten, että voisimme näitä runsaasti palkita, vähennämme ulkonaisten sotajoukkojen lukumäärää. Mitä hyötyä meille siitä, jos legionillamme suojelemme vieraita maita ja kulutamme Roman kultaa raudaksi? Mitä meitä hyödyttää antaa ulkonaisille päälliköille tilaisuutta nostaa kapinaa meitä vastaan? Tunnin perästä lähdet Trakiaan, antaen Numerianolle ja Diocletianolle käskyn laskea pois puolet heidän sotajoukkoansa. Heidän hyväksensä kulutetut rahat tulevat teidän käytettäväksenne, hyvät ystäväni. Kirjoita käskyne, kunnollinen kirjuri."

Manlion puhetta seurasi vallaton eläköön-huuto. Hovilaiset riensivät hänen luoksensa, tempasivat hänet hartioilleen ja kantoivat häntä soittaen ja rähisten ympäri salia. Päihtymyksen vimma oli jo muuttunut hulluimmaksi, ei ollut enää mahdollista eroittaa senaatoria näyttelijästä, salissa sekaantuivat tanssijat ja hetäret, orjat ja bakkantinnat; leileistä kaadettiin viiniä maahan, lamput sammutettiin viinillä, ja viimeistä inhoittavaa hirmunäytelmää peitti umpipimeys.

Salin katossa oli ainoastaan yksi, ympäriöinen ikkuna, joka päästi raikasta ilmaa sisään. Sammutettuansa viimeisenkin lampun, huomasi tämä irstaileva syntijoukko, että heidän yllänsä tämä akkuna vielä paistoi. Näytti kuin olisi taivas hirveällä leimauksella sytyttänyt itsensä, kauheilla liekillään valaistakseen helvettiä.

Juominkien inhoittava rähinä vaikenä yhtäkkiä ja auki temmatusta ovesta hyökkäsi vartia sisään, hämmästyneellä äänellä huutaen:

"Paetkaat, Roma palaa!"

Ympäriäisestä ikkunasta paistoi taivaan kelmeä rusko ikään kuin viimeisen päivän liekki, valaisten synnistään tavattujen riettaita kasvoja.

* * * * *

Carinus näytti sormuksen ja päästettiin Glycerian huoneisiin.

Palatsissa oli hiljaa ja pimeä. Carinus tunsu, että suhisevia vaatteita pimeissä käytävissä riensi hänen ohitsensa, että pehmeät kädet siirsivät hänet kädestä käteen, ja hiljaisella kuiskaamisella veivät hänet

paksujen mattojen yli, siksikuin käsi joutui hänen käteensä, jonka sähköinen puristaminen saattoi hänen verensä leimuamaan, ja tuttu ääni, vaikka kyllä tähän asti hänelle tuntemattomalla suloisuudella, kuiskasi: "Manlius, sinä tulit?"

Se oli Glyceria, armottomasti petetty Glyceria.

"Minä olen sinua odottanut, vaikka toivoin, ettet tulisi," kuiskasi nuori nainen. "Tunnetko käteni vapisevan kädessäsi? Se on rakkaudesta ja pelosta. Rakkaus on vienyt järkeni. Mieleni tuli orjaksesi yhdestä ainoasta sanastasi; — mitä koko elin-aikani olen yhdistänyt yhteen ainoahan ajatukseen, mitä aina olen halannut, mutt'en koskaan uskaltanut toivoa, mitä aina olen uneksinut, mutt'en koskaan uskonut tapahtuvaksi, — minä halailen sinua. — En voi itseäni hillitä. Tämmöisenä päivänä, tämmöisenä hetkenä ei olisi meidän sopinut vapaasti puhua rakkaudesta, mutta sinä olet puhunut siitä, ja onko mahdollista sille, joka rakastaa, valita hetkeä, milloin vastaa rakkauden kysymykseen. Mutta, Manlius! Minä vapisen, jos tulit tänne ainoastaan minua pilkkaamaan, jos ainoastaan lasket leikkiä kanssani, jos houkuttelit minulta sydämeni syvimmän salaisuuden, voidaksesi minulle nauraa. Ei. Et voi sitä tehdä. Tätä ainoata tuntoani, jota olen pitänyt salassa koko elämäni hirveässä hyörinässä, et voi likaan heittää. Voitko vihata minua sentähden, että rakastan sinua? Ja jos minua vihaat, miks'et mieluisemmin tapa minua, kuin että pilkkaisit?"

Vastauksen sijaan puristi Carinus naista rintaansa ja peitti hänen poskensa ja huulensa palavilla suudelmilla.

Suloisessa erehdyksessään antoi Glyceria itseänsä suudella, ja autuaassa halailuksessa kuuli hän tuskin enää surullisen aavistuksen kieltävän äänen värisevän rinnassansa, kun yht'äkkiä Carinon poski sattui koskemaan hänen poskeensa ja hän huomasi, ettei hänellä ollut partaa.

Kuin salama vavahti hirvittävä ajatus Glycerian mielessä.

"Hah! Ken olet? Et ole Manlius. Ole kirottu, sinä olet Carinus."

Ja samassa irtautti hän itsensä hurjuuden voimalla Carinon käsistä ja riensi salin etäisimpään osaan. Hän pakeni vuoteensa komeroon uutimien taaksi ja luoksensa vetäen niitten paksut poimut, satoi hän ne nopeasti kiinni.

"Et pääse minusta", kiljui Carinus, himon hurjuudessa, työntäen kiinivedettyjä uutimia vastaan, ja koetti niitä kiivaasti repiä auki, purren nuorien solmuksia irti hampaillansa.

Mutta nämät harvat silmänräpäykset olivat Glycerialle tarpeeksi suitsutus-astiansa hiilillä sytyttää naftalla täytettyä vatia, ja samassa kun Carinon oli onnistunut aukaista uutimet, kaatoi nuori nainen naftaa, ja kun lentävä liekki sytytti uutimet ja keveät puunvillaiset peitteet, hyppäsi hän liekkien ympäröimälle vuoteelle, ja seisoen siellä kuin kauhea aave huusi hän pelästyneelle keisarille.

"Tule siis!"

Muutamassa hetkessä oli huone valkean vallassa. Kuin taivaasen varastaunut perkele, jonka sieltä enkelit heittävät ulos, pakeni Carinus yhä kiihtyvän valkean edestä. Glyceria tempasi sytyttimen, ja juoksi hurjana huoneesta huoneeseen, kaikkialle heittäen sytyttäviä kipinöitä. Pääsalin keskelle heitteli hän miljonan arvoisia vaatteita ja sytytti ne siellä.

Muutaman hetken kuluttua oli koko palatsi täydessä tulella ja tunnin perästä leimusi riehuva liekkivirta ympäri Roman kaupunkia. Carinon, joka oli käynyt tainnoksiin, kantoivat orjat takaisin hänen palatsiinsa.

Glyceria muutti samana yönä Cybelen temppeeliin

XI.

Siihen aikaan; kun Romassa ilo ja kauhistus vaihtuivat keskenänsä, tulivat Numerianon johtamat sotajoukot vaivaloisen matkan ja monen vastuksen perästä Persian rajoilta Bosphoron rannalle. Siellä tapasi heidät pakeneva Mesembrius, joka Romasta lähdettyänsä paikalla riensi Numerianoa hakemaan.

Jo viikkoja sitten oli mahdotonta saada tavata tätä jalomielistä päällikköä. Hän sairasti kauheata silmäkipua, eikä koskaan tullut ulos teltastansa. Mesembrius puhui alapäälliköille Carinon rikoksia.

Toinen alapäällikkö, Diocletianus, lupasi kostaa hänen puolestansa, mutta toinen, Aper, vetosi Numeriaanohon, ja puhdisti käsiänsä.

"Päästäkää minut siis Numeriaanohon luoksi; jos minä pääsen hänen puheillensa, on hän varmaan ensimmäinen vetämään miekkansa veljeänsä vastaan", väitti senaatori.

"Et voi päästä hänen puheillensa", puhui Aper, asettuen Numeriaanohon teltan oven eteen, "hänen sairautensa vuoksi ei kukaan paitsi minä pääse hänen luoksensa. Minun kauttani lähettää hän sotajoukoille käskynsä."

Mesembrius haisteli luulevaisesti.

"Minkätähden lähtee tästä teltasta semmoinen väkevä ambran ja bisamin haju."

"Minkätähden?" lausui Aper vaaleten; "mikä antaa sinulle syytä tällaiseen kysymykseen, senaatori?"

"Se, että valehtelet, kun väität Numeriaanohon käskevän sinun kauttasi."

"Mitä? Mitä se on?" huusivat väittelevien ympärille kokoontuneet sotamiehet.

"Että Numerianus ei elä!" huusi jyrisevällä äänellä Mesembrius. "Ei, ei! tämä väkevä ambranhaju, joka lähtee teltasta, tarkoittaa ainoastaan ruumiin kalman peittämistä, ja Aper jo kauan on valehdellut hallitsevansa Numeriaanohon nimessä."

Sotamiehet hyökkäsivät väkivallalla Numeriaanohon telttaan ja huomasivat täällä vanhuksen oikein arvanneen. Numerianus makasi jo aikoja sitten kuolleen, murhattuna teltassansa; hänen ruumiinsa alkoi jo mädätä.

Sotamiehet panivat Aperin paikalla kahleisin tämän petoksen tähden, ja jälkeen puolenpäivän asettivat he tyhjän valtioistuimen kentälle, aikoen uutta keisaria valita.

Mesembrius kulki pitkin sotilaitten rivejä, kaikkialla puhuen Diocletianon hyväksi, jonka sotajoukot väkivallalla nostivatkin valtioistuimelle.

Sen jälkeen vetivät he Aperin esille.

"Minä syytän sinua julkisesti", puhui Mesembrius, "Numeriaanohon murhaamisesta Carinon kavalasta kehoituksesta!"

"Ja me tuomitsemme sinut", huusivat sotamiehet yhteen ääneen.

"Ja minä täytän tämän tuomion", lausui Diocletianus, omalla kädellään pistäen kuoliaksi kansan tuomitseman päällikön.

Tämän kiihoitetun huudon keskellä joutui Marcius saapuville, tuoden Manlion kirjoittaman käskyn, ja tietämättömyydessään siitä, mitä juuri oli tapahtunut, antoi hän valtuuskirjeensä Diocletianolle.

"Mikä mies tämä on?" kysyi Diocletianus Mesembriolta.

"Carinon parran-ajaja."

Diocletianus kääntyi myhäillen sotamiesten puoleen.

"Ystäväni! Keisari Carinus on pitänyt huolta parrastamme ja lähettänyt tänne parran-ajajan imperatorin vallalla; olkaat niin hyvät, istukaat hänen eteensä ja antakaat ajaa teidän partaanne. Mutta sinä, ystäväni, ole varoillasi, ettet leikkaa sotilaitteni kasvoja, sillä kun he ovat tottuneet käyttämään noin suuria partaveitsiä, ei mahtane sinusta jäädä kuin joku palanen jäljelle."

Nauraen veivät sotamiehet Marcion mukaansa ja pakoittivat hänet kaikella totisuudella raivaamaan pois heidän partametsänsä.

Tuskin tunnin perästä tuli Aevius, tuoden muassansa sotamiesten lukumäärää vähentävän käskyn.

Tämä saattoi koko sotajoukon vihanvimmaan. Tämä heidän etu-oikeutensa julkinen loukkaaminen, vaikka itse keisarikin sen oli tehnyt, oli umpisilmäistä rohkeutta.

"Roviolle sekä sanoma että sen saattaja!" huusi Diocletianus, ja jo asetettiin runoilija vaaralliselle puulavalle, kun hän katkerasti huohti:

"Oi jumalat! että minun jo elävältä täytyy nähdä apotheosis'eni." [20]

Diocletianus nauroi tälle kokkapuheelle ja käski ottaa runoilijan pois roviolta, tyytyen siihen, että hän antoi hänen juosta häpeä-ikeen alitse ja lähetti hänet sitten takaisin Romaan julkista sodanjulistusta Carinoa vastaan viemään.

Myrsky oli nyt jo syyttymäisillään; se pidätti ainoastaan vielä salamoitansa.

Romassa puhuttiin yleisesti, että itämaitten sotajoukko jo oli joutunut Ister-joelle, täynnä veri-vihaa Carinoa vastaan. Ainoastaan Carinon huoneissa ei siitä puhuttu. Siellä yhä vaan iloa kesti, ja jos joku joskus sattui mainitsemaan Diocletianon lähenemistä, naurettiin hänelle pilkallisesti.

"Kuka on tämä talonpoika?" puhui Manlius, "kuka on kuullut häntä mainittavan Roman patricien joukossa? Kuka tuntee hänen isäänsä? Tosi on kyllä, että hänen äitinsä liiankin hyvin on tuttu. Hän oli orjavaimo senaatori Anulinon talossa. Anulinon on oikeus vaatia Diocletianusta takaisin, koska hän on hänen omaisuutensa hedelmä."

Hovilaiset nauroivat tästä kokkapuheesta.

"Sinä mahdat tuntea hänet, Manlius."

"En ole häntä nähnyt. Minä olin aina tottunut kulkemaan siinä, missä oli vaivaa, vaan Diocletianoa ei koskaan siellä nähty. Hänen maineestansa tiedän, että hänellä aina oli tapana johtaa peräjoukkoa, kun mentiin eteenpäin, ja etujoukkoa kun peräytettiin."

Jyrisevä nauru seurasi Manlion sanoja.

"Minkälainen oli hänen sotajoukkonsa?" kysyttiin häneltä.

"Aivan hyvänlaitainen. Ainoastaan kolme päällikköä on se murhannut. Mitä sen rohkeuteen koskee, se on verraton; Tigrin rannoilta kääntyi se takaisin ilman vihollista näkemättäkään. Jos sanon, että itse olin suurin sankari koko joukossa, voitte aavistaa, minkälaiset muut olivat."

"Mutta voittosanomanne?"

"Niitä oli kaksi kolmatta osaa tyhjiä juttuja. Jos välistä voitimmekin, riippui se sotajoukkomme suuresta lukumäärästä, mutta nyt luulen, että tauti ja karkaukset ovat senkin vähentäneet." Tämä nakuri-kansa ei kuullut mitään niin mieluisasti kuin sotilasten parjaamista.

Heidän mielikseen Manlio parjasi itseänsäkin.

Kun sillä välillä Diocletianus jo saapui Moesiaan, vaativat Carinon sotapäälliköt ankarasti sotavalmistuksiin, ja Carinus kokoili nyt sotajoukkoja Euroopan puolista maakunnista.

Yhtäkkiä levisi se sanoma, että Carinus itse aikoi johtaa sotajoukkoansa. Hänet nähtiin sotaharjoituksissa ja armeijan tarkastelemisessa. Manlius oli aina hänen vieresssänsä, lakkaamatta kiihoittain välistä hänen turhamielisyyttänsä, välistä hänen kateuttansa, ettei hän heittäisi voiton kunniaa päälliköillensä eikä uskoisi sota-onneansa heidän omantuntonsa huostaan.

"Voittoisa päällikkö on uusi vihollinen", oli Manliolla tapana sanoa; ja keisari julisti itsensä pääjohtajaksi riveihin asetetuille sotajoukoille, istuen valkean ratsunsa selässä, hopeaisessa haarniskassa, purpurin-punaisissa ja orvokin-sinisissä vaatteissa ja levätissä.

Lähtöä edellisena päivänä kulkivat päälliköt temppelistä toiseen; joka paikassa uhraeltiin, vieläpä Egyptinkin jumalien altareille. Manlius itse otti osaa uhri-eläinten kokoelemiseen haruspexille (uhripapille ja ennustajalle).

Kansa odotti juhlallisella innolla auqurien ennustusta.

Quaterquartus levitti kätensä ja lausui silmät ummessa: "Sota on sortava Roman vihollisen."

Ketä hän Roman vihollisena piti, Diocletianoako vai Carinoa, sitä tuo kunnan mies ei virkkanutkaan.

Viimein saapui keisarillinen juhlasaatto Cybelen temppeliin. Avonaisessa pylvähistössä tanssi siellä trumpujen ja torvien pauhatessa hurjia naispappeja, puukoilla viiltäen ruumistansa, ja vahtoa ajavilla huulilla ulvoen selittämättömiä sanoja ja pyörien ympäri, siksikuin hurmauksissaan vaipuivat maahan.

Yht'-äkkiä alkoi tämän epäsointuisen hälinän keskeltä kimeä, kauhistuttava huuto nousta; se oli niin ytimiin asti tunkeva, mieltä liikuttava ääni, että kaikki säikähtyen katsoivat sinnepäin.

Korkea naishahmu seisoi temppelin ovesta; hän oli peitetty pitkään, valkoiseen, päähän kiinitettyyn levättiin, jonka hän nyt tempasi auki, pitäen sitä molemmilla käsillensä.

"Voi sinua, Roma! voi sinua, Roman kansa; voi sinua, Roman keisari!"

Nainen astui pylvähistöön, ja kun hänen tylyt, mielettömät silmänsä tuijottivat väkijoukkoon, tarttui Carinus kauhistuen Manlion käteen.

"Se on Glyceria."

Manliotaki hirvitti.

Mieletön nainen, profeetan kaltainen näöltänsä, jäi seisomaan temppelin portaille.

"Voi niitä, jotka ovat syntyneet Roman alueella; voi lapsia, jotka saavat rangaistuksen vanhempainsa synnistä; voi isiä, joita lasten kiroukset painavat! Oi Roma! taivaallesi nousee tuhoa ennustavia tähtiä, allasi maa järisee. Muuriasi sisällä kaikki pahuus asuu ja rauha pysyy kaukana. Kaikki vihamiehesi polkevat sinua ja vieraat kansat näyttävät ryöstetyt lippusi, ja barbareilta täytyy sinun rukoilla armoa hengellesi, ja pahimmat vihamiehesi elamoivat sinun keskelläsi ja ovat sinun herrasi. Maa juopuu vuodatetusta verestä ja syöksee tulta sinun asukkaittesi yli! Ilma haisee sinun kirouksistasi, ja riutuva ihmis-suku hengähtää rutto-kuolemaa päällesi. Mitä nälkä säästää, sen sota hävittää, mitä meri jättää hukuttamatta, sen maa nielee. Oi Roma, sinä kansojen kuningatar, kerran olet joutuva kansojen orvoksi, hajallesi sinä raukenet, kuin mereen langennut tähti, eikä muuta sinusta säily kuin syntiesi muisto ja ruoho, joka kasvaa linnojesi raunioista; jumalatkkin luopuvat temppeleistäsi, ett'ei ole ketään, jota rukoilisit, kun joudut epätoivon valtaan!"

Yksi tribuni kumartui suutelemaan haltioissansa olevan naisen kättä ja kysyi hurskaalla hartaudella:

"Mitä ennustat Carinon sodasta?"

Glyceria kuuli kysymyksen ja katsahti synkästi soturiin.

"Älkää peljätkö! Hävittäkää, asettakaat veli veljeä vastaan, voittakoon ken tahansa, Roma hukkuu. Jos Carinus voittaa, hävittää hän yhden puolen Roman valtakuntaa, jos Diocletianus voittaa, hävittää hän toisen puolen, ja molemmat puolet ovat sen ansainneet. Mene taistelemaan, hullu raivoisa kansa, vuodata omaa vertasi, hävitä itsesi, kuole vaivoihisi, ja kun henkesi heität, muista silloin, että olet unohtuva mailmasta. Vieras mies on kantava vaimoasi sylissänsä, huoneesi poltetaan ja lapsesi viedään vankeuteen, ja tiedä, ettei ole muuta maailmaa, jossa sinulle korvausta annetaan. Mene, kuole kirottuna ja epätoivossasi."

Nainen vaipui temppelin portaille vaivan tainnoksiin, ja vielä hengen hieveryksissä ojensi hän kiroten käsiänsä kansaa vaataan.

"Peräytä kirouksesi", huusi yksi temppelin uhripappi, juoksi hänen luoksensa ja tarttui hänen käteensä. Ponnistaen viimeisiä voimiansa kohosi nainen, pyörrätti tuimasti silmiänsä, ja vielä kerran jännittäen kaiken sydämensä koko katkeruuden ojensi hän kätensä päänsä yli ja huusi kansalle:

"Kuolemani tulkoon teidän päällenne!"

Samassa vaipui hän kuolleena maahan, vielä kuolemassakin kiinteästi katsellen Manliota.

XII.

Likellä nykyistä Belgradia kohtasivat molempain riiteleväin keisarien sotajoukot toisiaan.

Carinon sotajoukko oli tarpeeksi levännyt, Diocletianon legionat olivat vaivaloisen matkan perästä vallan väsyneitä.

Carinus rakennutti telttansa eräälle kukkulalle ja katseli sieltä, Manlius vieressään, tappelua.

Epätietoista oli kauan, miten tappelu päättyisi, sillä Diocletianon päällikkö-taito teki sitkeätä vastarintaa vihollis-voimille.

"Päällikkösi eivät ymmärrä mitään", huusi Manlius, "voimakkaalla päällekkarkauksella voisi hajottaa Diocletianon keskijoukon, siellä seisovat hänen heikoimmat legionsa; ja silloin on puoli sotajoukko hukassa."

"Anna siis käsky päälliköilleni", sanoi Carinus.

"Varajoukot eteenpäin, tribunit", huusi Manlius, "ensimmäiset rivit pitää uhrata, antakaat hakata ne maahan, ja sitten viimeiset taisteluun. Asettakaat germanilaiset frygialaista ratsuväkeä vastaan, pitkällä tapparillansa voivat he leikata hevosten kinnerpolvet poikki. Ei kukaan saa olla toimetonna. Rientäkäätkä kaikki tappeluun. Minussa yksin on kyllä keisarin suojelijata."

Näiden määräysten perästä sai tappelu paikalla toisen muodon. Diocletianus huomasi, että uusi mies, joka tunsi hänen sotajoukkonsa heikot puolet, oli kajonnut tappeluun. Hän antoi paikalla sotamiehillensä käskyn peräytymään, ennenkuin ne joutuivat täydelliseen häviöön.

Carinus katseli telttansa ovelta tappelun menoa. Kaikkialla ajoivat hänen joukkonsa vihollista takaa.

Voiton riemu hehkui hänen kasvoillansa, hänen sydämensä tykki ilosta.

"Olen voittanut", huusi hän innoissansa, taputtaen käsiään.

"Mutta myös minäkin olen voittanut", kuului hänen takaansa katkera, hirvittävä ääni, ja keisari tunsi, että joku tarttui hänen käsivarteensa rautaisella kouralla ja veti hänen telttaan.

Carinus katsoi hämmästyneenä taaksensa ja huomasi Manlion synkeät kasvot. Toisella kädellä mursi tämä hänen luitansa, toisessa hän piti paljastetun miekan.

"Mitä tahdot? kysyi keisari peloissaan.

"Muistatko, Carinus, tuota naista, joka tappoi itsensä, pelastaaksensa itseänsä sinun käsistäsi. Tämä nainen oli minun morsiameni. Tiedätkö nyt, mitä tahdon?"

"Lasket leikkiä, Manlius. Mitä vaadit? Miksi tahdot minua pelästyttää?"

"Sata kertaa olisin voinut sinua tappaa, kun juopuneena makasit, kun olit uupunut syntiesi hurmioon, mutta minä tahdoin odottaa sitä hetkeä kun olisit onnellinen, kun mahtavuutesi kukkulalla riemuitsisit."

"Armoa, auttakaat!"

"Ei kukaan sanojasi kuule. Ne haihtuvat soturiesi voittohuutoon. Kuule, kuinka he kaikkialla huutavat riemusta ja kiittävät nimeäsi. Kuule tuota yleistä huutoa: Eläköön Carinus! — Nyt kuolet, Carinus."

Muutaman minuutin perästä riensi nuori ratsumies pitkin riemuitsevaa sotajoukkoa, hänen kädessänsä oli keihäs, johon oli pistetty voittavan keisarin pää.

Voittoisa sotajoukko antautui Diocletianolle.

VIITSELITYKSET:

[1] Romalaiset ylimykset.

[2] Roman senatorien virka-istuin.

[J] Vapautetun orjan jälkeläinen.

[4] Ennustuspappi.

[5] Eräs viinin laji.

[6] Majesteettiä.

[7] Sotajumalan.

[8] Vesta-jumalattaren palveluksessa ei saanut olla muu kuin puhdas neitsyt.

[9] Lemmen jumalatar.

[10] Sillä nimellä sanottiin ihmisiä, jotka elivät korkeiden herrojen armoleivästä.

[11] Odysseiassa mainittu noita.

- [12] Leipää ja leikkejä.
- [13] Valtiollinen vakoja.
- [14] Jotakin rakennuksen osaa kannattavia kuvapatsaita.
- [15] Metsän haltijoiksi.
- [16] Metsän haltijoiksi.
- [17] Sotaisa Venus.
- [18] Voitetuksi Venus'eksi.
- [19] Eläköön.
- [20] Apotheosis = jumalaksi koroittaminen.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK CARINUS: HISTORIALLINEN NOVELLI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its

attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.